

HF

H04 - 2002

HOLLAND FESTIVAL
JAARVERSLAG 2002

HOLLAND FESTIVAL
Kleine-Gartmanplantsoen 21
1017 RP Amsterdam
tel (020) 530 71 10
fax (020) 530 71 19
info@hollandfestival.nl
www.hollandfestival.nl

Jaarverslag

Bestuur	2
Holland Festival 2002	3
Marketing & communicatie	12
Financiën	14
Kwantitatieve gegevens	15
Organisatie	16
Exploitatie overzicht	18
Specificatie Activiteitenlasten materieel	19
Accountantsverklaring	20

Bijlagen

Evaluatie Educatieproject	
---------------------------	--

Jaarverslag

Bestuur

Begin 2002 werd het overleg met het Ministerie van OCenW en de Gemeente Amsterdam over de toekomst van het Festival afgerond. Beide overheden hebben met instemming kennis genomen van de beleidsvoornemens en de daaraan gekoppelde financiële kaders en toegezegd de subsidie in de komende jaren trapsgewijs te verhogen.

De Gemeente Amsterdam maakte het voorbehoud dat deze verhoging afhankelijk was van de goedkeuring door het nieuwe college van B&W.

Doordat het beschikbare budget pas in februari 2002 kon worden vastgesteld, werd in overleg met de overheden besloten in juni 2002 een zogenaamd overgangseditie van het Festival te presenteren. Bescheiden in kwantitatieve zin, maar qua samenstelling en kwaliteit een voorzet voor de jaren 2003 en 2004.

Nu daarvoor de middelen beschikbaar kwamen, kon het Festival een aantal inhoudelijke functies aan de organisatie van het Festival toevoegen. Dit had als doel om een goede artistieke basis te creëren waarop keuzes voor de programmering konden worden gemaakt.

Ten behoeve van de muziekprogrammering laat de artistieke leiding van het Holland Festival zich sedert maart 2002 bijstaan door Henk van der Meulen.

Voor specifieke projecten zijn specialisten aangezocht die zowel inhoudelijk als productioneel het Festival ondersteunen en adviseren.

Voor de dansprogrammering heeft het Holland Festival een andere vorm van artistieke advisering gekozen. Een commissie bestaande uit drie leden (Myriam de Clopper, Francesca Spinazzi, Jaap van Baasbank) is inmiddels een drietal keer bij elkaar geweest. Gezien de specifieke kennis van de drie specialisten kon een beeld worden geschetst van de stand van zaken in de nationale en internationale danswereld. Ook werden tijdens deze gesprekken een aantal aandachtsgebieden benoemd waarop het Festival zich in de komende jaren kan ontwikkelen. Verder worden met de individuele leden contacten onderhouden over mogelijke interessante aanbiedingen die het Festival rechtstreeks dan wel via het internationale netwerk krijgt aangeboden. Ook zij zullen betrokken worden bij de voorbereidingen van het nieuwe beleidsplan voor de periode 2005-2008.

Het bestaande netwerk van internationale contacten is uitgebreid en geformaliseerd. Zij hebben zich bereid verklaard om gevraagd en ongevraagd het Festival te adviseren over mogelijk interessante internationale producties. Een aantal van hen was aanwezig tijdens het Festival van 2002 om voorstellingen te bezoeken dan wel een bijdrage te leveren aan de discussie tijdens het symposium "The Future of Festival Formulae". Contacten met hen worden onderhouden door de artistieke leiding zelf tijdens de vele reizen en door de medewerker research die met hen overleg heeft over specifieke programmavoorstellen.

Bestuurssamenstelling:

Aan het begin van het verslagjaar bestond het bestuur uit de heren S.J. Noorda (voorzitter), H.B. van der Veen (penningmeester) en E.M. Fallaux. Op 1 juni 2002 trad de heer W.S. van Heusden toe tot het bestuur. De heer Fallaux trad op 31 december 2002 af als bestuurslid. Sindsdien zijn mw. M.V.I.M. Kross en mw. G. ter Horst toegetreden tot het bestuur.

Na deze voor alle betrokkenen turbulente periode is in 2002 alsnog een geslaagd Festival gepresenteerd. Het heeft ons verheugd in constructieve samenwerking met beide subsidiënten, een basis te hebben gelegd voor een ambitieus festival. Bestuur, directie en medewerkers zien de toekomst van het Holland Festival dan ook met optimisme tegemoet.

HOLLAND FESTIVAL 2002

Een beperkt budget en langdurige onzekerheid over de toekomst van het Holland Festival hadden dit jaar hun invloed op de programmering. Niet op de kwaliteit, wel op de kwantiteit. Het festival bood negen prikkelende programma's. Het Festival wilde niet alleen producties tonen, maar, waar mogelijk, initiëren en coproduceren. Vijf van de negen programma's waren daarom coproducties met andere instellingen. Opmerkelijk was ook de uitgebalanceerde samenstelling van het programma. In elk genre stonden twee programma's geprogrammeerd. Die harmonie zal het Festival ook de komende jaren blijven zoeken. In de afgelopen jaren was er een accent op internationale theaterprogrammering. Op dat gebied was een achterstand opgetreden. Die is inmiddels ingelopen. Nu stelt het Holland Festival de koers bij. Vanaf dit jaar zal in de programmering steeds worden gekozen voor de juiste balans in genres en multidisciplinariteit.

THEATER

Met *Bacchanten* en *Alkestis* werden twee stukken van Euripides gepresenteerd. Een paar jaar geleden (1999) had het Holland Festival regisseur Johan Simons al verzocht speciaal voor het Holland Festival een voorstelling te maken. Het project dat daaruit voortkwam, *Bacchanten*, bleek echter zo grootschalig dat het toen niet direct kon worden geproduceerd. *Alkestis* van de Zwitsers/Duitse regisseur Jossi Wieler was de mooiste en meest verrassende repertoirevoorstelling die de festivalleiding tijdens de research reizen had gezien. Met deze voorstelling werd Wieler in Nederland geïntroduceerd. In Europa gold hij al jaren als toonaangevend

toneel- en operaregisseur. Met *Ariadne in Naxos* had hij in Salzburg ook de mooiste opera van het afgelopen jaar gepresenteerd.

Het publiek had hierdoor de gelegenheid te zien hoe regisseurs met gelijkwaardig materiaal, maar met uiteenlopende visies op theater, op mensen en op de maatschappij twee totaal verschillende voorstellingen konden maken. Johan Simons is als een hiërogliefenmaker. Zijn stukken kenmerken zich door persoonlijke, heldere, uitgekristalliseerde beelden. Zoals mensen in de prehistorie voor het eerst een hert op een wand krasten, zo gaat ook hij op zijn manier op zoek naar de kern, de oervorm. De benadering van Wieler staat daar ver vandaan. Hij denkt vanuit een ander maatschappelijk perspectief: hij ontdekte in *Alkestis* een burgerlijke tragedie met komische elementen en situeerde het stuk in de privé-vertrekken van de president-directeur van een belangrijke onderneming. Bijzonder is dat hij erin is geslaagd het originele stuk te bewaren en het zonder enig verlies van kracht te actualiseren naar deze tijd. Een vrouw offert zich op voor haar man. De man staat dat toe. Het is een extreem voorbeeld van een tweestrijd die zich in elke relatie wel eens afspeelt. Hoe ver ga je in je overgave? Hoe belangrijk is de ander en hoe belangrijk maak je jezelf? De kwaliteit van Wieler is dat hij zo een alledaags dilemma herkenbaar maakt aan de hand van de klassieke Griekse mythologie.

ALKESTIS, MÜNCHNER KAMMERSPIELE

Stadsschouwburg, 7 t/m 9 juni 2002

Waarom zou iemand vrijwillig willen sterven voor een ander?

Deze vraag stond centraal in de uitvoering van Euripides' *Alkestis* door de Münchner Kammerspiele, waarmee het Holland Festival op 7 juni 2002 in de Stadsschouwburg opende. De encenering was opmerkelijk: *Alkestis* als burgerlijk familiedrama, zich afspelend in een kille chique lobby gedomineerd door mahoniehout en zwart leer. Hoewel de locatie vooraf niet optimaal leek (*Alkestis* hoort eigenlijk in een 'zwarte doos'), bleek de sfeer van de Stadsschouwburg bijzonder goed te passen bij de fraaie mise-en-scène en het magistrale spel van de acteurs.

Uit de pers:

'Meesterlijk schetsen Wieler en zijn weifelend spelende acteurs de ongemakkelijke sfeer in het sterfhuis. Doodgaan is in deze kringen iets onfatsoenlijks.' (NRC Handelsblad)

'Dat slot van Alkestis is keelsnoerend mooi. Herakles ontdekt de waarheid over Alkestis' dood (...), vecht met De Dood en ontrukkt Alkestis uit zijn klauwen. (...) Hoe leef je verder met iemand aan wiens dood je van harte hebt meegewerkt? De doodsschrik in de ogen van iedereen maakt in één moment duidelijk dat het nooit meer goed komt met deze mensen.' (De Groene Amsterdammer)

'Artistiek leider Ivo van Hove haalde een hit in huis om zijn Holland Festival mee te openen.' (De Standaard)

BACCHANTEN, ZT HOLLANDIA/ RUHR-TRIENNALE

Koninklijk Theater Carré, 18 t/m 20 juni 2002

Bacchanten, de ruim 2500 jaar oude tragedie over het conflict tussen ratio en emotie, tussen staat en religie, werd als muziektheater uitgevoerd door ZT Hollandia, in regie van Johan Simons en muzikale leiding van Paul Koek. De Syrische componist Nouri Iskandar zorgde daarbij met zijn ensemble en koor voor een bijzondere oosterse 'touch'. De botsing tussen de god Dionysus en de Thebaanse vorst Theseus (gespeeld door Fedja van Hûet en Aus Greidanus jr.) kreeg in de voorstelling nog meer gestalte door de ontmoeting tussen de Syrische en Westerse muziekculturen.

Uit de pers:

'Fedja van Hûet is een krachtige, lekkere Dionysos die vervaarlijk gromt en wellustige spasmes door zijn gespierde lijf laat gaan. Aus Greidanus jr. geeft als de strenge, onderkoelde Pentheus goed tegenwicht tegen de God.' (NRC Handelsblad)

'De uitgesproken muzikale bezetting levert aanvankelijk een nogal onwennige, maar uiteindelijk zeer overtuigende voorstelling op. De ingetogenheid van deze voorstelling staat in groot contrast met eerdere, veel expressievere uitvoeringen van het stuk.' (Het Parool)

'Portées par une mise en scène toute de souplesse, ces Bacchantes ont marqué la première journée du Festival des Arts. Le ZT Hollandia n'est guère connu en France. C'est le moment de le découvrir.' (Le Monde)

MUZIEKTHEATER

Met de live-uitzending van de opera *Turandot* door De Nederlandse Opera werd in het Oosterpark een kleine traditie voortgezet. Met de video-opera *Three Tales* van Steve Reich en Beryl Korot haalde het Holland Festival twee grote namen naar Nederland. Steve Reich is een van de grootste componisten van de afgelopen eeuw en nog altijd een belangrijke muziekvernieuwer. Daarbij heeft het Ensemble Modern met vernieuwend muziektheater inmiddels een grote reputatie opgebouwd. Vaste festivalgasten konden dat de afgelopen jaren horen bij hun bijdragen aan de Frank Zappa- en Heiner Goebbels-programma's. *Three Tales* was een coproductie van het Holland Festival. Een deel ervan, *Hindenburg*, was in 1997 opgevoerd in het Concertgebouw. Vanaf dat moment was het Holland Festival betrokken bij de opzet om het eerste deel uit te bouwen tot een avondvullende voorstelling.

THREE TALES, STEVE REICH & BERYL KOROT

Koninklijk Theater Carré, 13 t/m 15 juni 2002

Kunnen we in de toekomst baby's op maat bestellen? Hebben we als mens nog wel controle over de voortschrijdende technologie en moeten we onze toekomst wel laten bepalen door wetenschappers? Ethische vragen die componist Steve Reich en videokunstenares Beryl Korot aan de orde bracht in de video-opera *Three Tales*. Het Duitse Ensemble Modern en zangers van Synergy Vocals voorzagen de beelden van muzikaal en gezongen commentaar. *Three Tales* was een coproductie van twaalf internationale festivals in Europa en de Verenigde Staten.

Uit de pers:

'De ironie van het drieluik is dat de makers de mensheid met behulp van hypergeavanceerde technologische middelen waarschuwen voor het gebruik van hypergeavanceerde technologische middelen.' (Het Parool)

'In The Cave leidde de versmelting van gesproken woord en muziek nog tot een wat hobbelig parcours, maar hier ziet Reich kans de gesproken fragmenten onder te brengen in een continue doorgaande muzikale ontwikkeling. Heel listig zijn de gestoten akkoorden in het tweede deel, die klinken als 'i-i-i' (Bikini dus).' (De Volkskrant)

'Reich en Korot hadden gelijk toen ze Three Tales een 'theater van ideeën' noemden. Vijfenzestig minuten duurt het slechts, maar die zijn boeiender dan veel voorstellingen van twee of drie uur.' (Splts)

TURANDOT IN HET OOSTERPARK, DE NEDERLANDSE OPERA/NPS

Oosterpark, 21 en 22 juni 2002

De traditionele opera op groot scherm in het Oosterpark kreeg zijn vierde editie met *Turandot*. Het Holland Festival bouwde met *Turandot* voort op de succesvolle openluchtprojecties van de afgelopen drie jaar. *Der Ring des Nibelungen*, *Aïda* en *Boris Godoenov* trokken vele duizenden toeschouwers naar het Oosterpark. Het oorspronkelijke werk van Puccini werd uitgebreid met een nieuw slot van Luciano Berio. De uitvoering was van De Nederlandse Opera en het Koninklijk Concertgebouworkest o.l.v. Riccardo Chailly. De opera werd door de nationale en internationale media juichend ontvangen. De tribunes van het Oosterpark zaten als vanouds vol met operaliefhebbers, nieuwsgierigen en dagjesmensen met picknickmand.

Daarmee zijn twee doelstellingen bereikt: de samenwerking met De Nederlandse Opera heeft een meerwaarde gekregen en is opera toegankelijker gemaakt voor een breder publiek.

Uit de pers:

'Het Holland Festival presenteert vrijdag en zaterdag in het Amsterdamse Oosterpark gratis toegankelijke videoprojecties van de geheel uitverkochte Turandot.' (NRC Handelsblad)

MUZIEK

Met het programma rond Cornelis de Bondt boden we een Nederlandse componist met grote kwaliteiten een internationaal podium. De drie stukken geven heel compact een goed beeld van zijn talenten. *Karkas* is een jeugdwerk, een vormexperiment. Hij schreef het zo'n twintig jaar geleden. Het was echter nog nooit eerder uitgevoerd, omdat zowel de muziek als de bezetting extreem zijn. Het Holland Festival bood hem nu wel die mogelijkheid. Tegenover *Karkas* stond een recente compositie, het drieluik *Bloed*. Bijna autobiografische, met bloed en tranen geschreven muziek, waarvan het derde deel speciaal voor het Holland Festival is gemaakt. Dit deel is een videofilm van de jonge kunstenaar Dario Bardic. Samen met de pianosolo *Grand Hotel* kreeg een groot publiek nu de kans in drie zeer afwisselende avonden kennis te nemen met de uitersten van De Bondts muziek.

BLOED – OVER VADERS, ZONEN EN OORLOG

Oude Kerk, 8 en 9 juni 2002

Zoals bij meer composities van Cornelis de Bondt heeft ook *Bloed* een autobiografische aanleiding: De Bondts vader was tijdens de Tweede Wereldoorlog ondergedoken om aan de Arbeitseinsatz te ontkomen, werd verraden en kwam als strafgevangene in het concentratiekamp terecht. In zijn verdere leven overheerste deze ervaringen in grote mate het leven van zijn zoon. Het concert bestond uit drie delen: *Bloed 1 en 2* werd uitgevoerd door het Nederlands Blazers Ensemble, The Hilliard Ensemble, Cappella Amsterdam en het Haags Matrozenkoor. *Bloed 3* werd uitgevoerd tussen de eerste twee delen in en bestond uit een videofilm van Dario Bardic. Deze film werd in opdracht van het Holland Festival gemaakt. In de film verandert een zoon langzaam in zijn vader, wordt de vader de zoon en komen zij als moordenaars tegenover elkaar te staan.

Uit de pers:

'Met dit sadomasochistische verwerkingsritueel heeft De Bondt weer bewezen een groot klankarchitect te zijn met een waanzinnig gevoel voor proporties, een groot talent voor drama en een fijne neus voor mooie madrigalen.' (Het Parool)

De meesterlijk vormgegeven video van Bardic laat het onverbloemd zien: zonen worden vaders, slachtoffers moordenaars. De onschuldige stemmetjes van De Bondts eigen, zingende kinderen in de compositie doen in deze context het ergste vrezen.' (De Telegraaf)

'De teksten waren weliswaar niet allemaal goed te volgen, al was het alleen maar omdat er ook in het Grieks en Hebreeuws werd gezongen, maar dat was niet nodig om diep onder de indruk te raken van deze monumentale compositie.' (De Volkskrant)

KARKAS

Oude Kerk, 10 juni 2002

Negentien jaar na dato ging de eindexamencompositie van Cornelis de Bondt in première, *Karkas*. Het stuk stond al die jaren bekend als 'onspeelbaar', zowel door de excentrieke bezetting als door de aanslag die het stuk doet op de fysieke conditie en het uithoudingsvermogen van de musici. Het gaat namelijk niet om 'mooi spelen', wel om hard, mechanisch en in de maat. Achter het orkest werd een video geprojecteerd dat 55 minuten lang synchroon met het concert meedraaide en waarin de ontploffing van een concertvleugel in omgekeerde volgorde te zien was.

Uit de pers:

'Cornelis de Bondt slaagde in 1984 met een 8,5. Dat had een 10 moeten zijn.' (Het Parool)

'Om 22.30 uur, een uur na aanvang: volkomen stilte, maar het synchroon geprojecteerde beeld ging verder en misstijl voltrok zich het wonder. Splinters, stof en rook werden door een mysterieus zwart gat aangetrokken en vormden op het doek het slotbeeld: een glanzende zwarte concertvleugel middenin de wei op het industrieterrein Westpoort. We hadden het niet willen missen.' (Trouw)

'Karkas is een bonkige klankmachine die weliswaar moeizaam op gang komt maar naar het slot toe steeds hallucinerender werkt.' (NRC Handelsblad)

GRAND HOTEL

Arti et Amicitiae, 15 juni 2002

Vier jaar lang werkte Cornelis de Bondt aan *Grand Hotel*, een demontage en assemblage van Beethovens Pianosonate in C, op. 111. Twee jaar had pianist Gerard Bouwhuis nodig om zich het geweld van al die compacte monumentale klanklagen in de vingers te krijgen. De compositie is namelijk zo complex en omvat zoveel noten dat Bouwhuis onmogelijk voor een exacte uitvoering kan zorgen; hij werd dus gedwongen tot een eigen interpretatie.

Uit de pers:

'Het paste wonderwel dat in het begin de stellage met de lamp die de vleugel bescheen angstwekkend begon te wiebelen als een soort van waarschuwing vooraf. Daarbij paste eveneens het gieren in de bocht van lijn 4 in dat zaaltje van Arti et Amicitiae aan het Rokin. Het succes was éclatant en je vraagt je af of er zich ooit nog eens een andere pianist zal aandienen om zich te wagen aan De Bondts dodenrit.' (NRC Handelsblad)

DANS

In het dansprogramma koos het Holland Festival dit jaar met Meg Stuart en Emio Greco voor twee representanten van 'de nieuwe choreografie'. In Nederland bestaat van oudsher vooral waardering voor de technisch virtuoze dans. Dans die over dans gaat. Hans van Manen is daarvan wellicht het beste voorbeeld. Daartegenover wil het Festival ook andere richtingen een podium geven. Daarom stond in 2001 Boris Charmatz tegenover Merce Cunningham geprogrammeerd. Cunningham is een icoon van de technische virtuositeit en de uitdrukingsloze dans. Charmatz is de meester van het kleine, intimistische. Hij haalt de techniek uit elkaar en bouwt hem daarna weer op. Meg Stuart gaat nog een stapje verder. Met haar dansers en acteurs maakte zij van *ALIBI* een performance over diverse vormen van geweld. Het is een kreet tegenover de wereld, een hedendaags ritueel. Als Hans van Manen een Mondriaan is, dan is Meg Stuart de Mark Rothko van de danswereld op dit moment. Net als theatermaker Johan Simons en componist Cornelis de Bondt werd Emio Greco, als in Nederland werkende theatermaker met bijzondere kwaliteiten, een internationaal podium geboden. Greco is momenteel al een van de toonaangevende jonge choreografen en dansers in de wereld. Doordat het Festival als een van de coproductanten optrad, kreeg hij nu de kans met zijn samenwerkingspartner Pieter C. Scholten de voorstelling *Rimasto Orfano* te maken, waarmee hij na het Festival de wereld heeft rondgereisd.

RIMASTO ORFANO, EMIO GRECO I PC

Stadsschouwburg Amsterdam, 12 en 13 juni 2002

Danser/choreograaf Emio Greco en regisseur Pieter C. Scholten onderzoeken in hun werk de wisselwerking tussen geest en lichaam waarbij ze de grenzen tussen dans en andere theaterdisciplines overschrijden. De verrassende en grillige bewegingsstijl van Greco zelf is een herkenbare karakteristiek in hun werken geworden. *Rimasto Orfano* ('verweesd achterblijven') begint met de aankondiging van de dood van Emio Greco. Vervolgens komt de danser zelf op en zoekt, gekleed in een lange witte jurk, zijn weg in een universum waar tijd stil lijkt te staan.

Uit de pers:

'Centraal staat nog steeds Greco's unieke taal: statische electriciteit, sidderend, dierlijk, doch steeds uiterst geconcentreerd en technisch verbazingwekkend.' (De Morgen)

'Rimasto Orfano is in één woord prachtig. Zijn dansers beheersen het kronkel- en fladderidroom van meester Greco vrijwel even goed en dus is het niet alleen hij die de show steelt met een zinderend lichaam en zwierige armen.' (NRC Handelsblad)

'De eenkleurige, sobere werelden van Emio Greco/Pc zijn weinig concreet, maar roepen wel concrete associaties op. Met slaapwandelaars, spoken of een wiebelig Russisch gelukspoppetje. Zo wordt alleen achterblijven toch iets heel moois.' (De Volkskrant)

ALIBI, MEG STUART/DAMAGED GOODS

KIT Tropenmuseum Lichthal, 14 t/m 16 juni 2002

ALIBI was zijn reputatie ver voor de Amsterdamse voorstellingen al vooruit. Alledrie de voorstellingen in de Lichthal van het Tropenmuseum raakten snel vol en de bezetting moest tot het uiterste worden opgerekt. Fysiek geweld thuis en op straat, onderdrukte emoties die als ze het onbewuste eenmaal verlaten, oncontroleerbaar zijn, daar ging het om in *ALIBI*. Choreografe Meg Stuart, een Amerikaanse die met haar gezelschap *Damaged Goods ALIBI* in Zürich maakte, zoekt telkens naar nieuwe vormen om haar levensvragen tot danstheater te maken. In *ALIBI* stompen de zeven performers elkaar, wordt agressie niet geacteerd, maar uitgeleefd en bespeelt een van de acteurs de zaal door te dreigen met zelfmoord. Waarmee deze productie de meest controversiële en spraakmakende werd van dit Holland Festival.

Uit de pers:

'ALIBI vreet zich een weg naar de compleet verblufte toeschouwer. De fanatieke danserslichamen stuiten van fysieke agressie en onderhuids geweld. Daarmee is het de lelijkste en grofste maar tegelijk meest politieke en aangrijpendste voorstelling van dit seizoen.' (De Volkskrant)

'Stuarts regie is scherp en deze fenomenale spelers zijn ronduit enerverend om mee te maken.' (NRC Handelsblad)

'ALIBI is een vervelende voorstelling, waarbij de irritatiegrens bij de toeschouwer bewust wordt overschreden. Dat Stuart haar doel – mensen aanzetten tot nadenken over hun eigen betrokkenheid bij het geheel – verwezenlijkt, zou als een compliment opgevat kunnen worden.' (Het Financieele Dagblad)

AMSTERDAM ROOTS FESTIVAL

Het Amsterdam Roots Festival is een initiatief van Stichting Amsterdam Roots, een samenwerkingsverband tussen de Melkweg, het Concertgebouw en het Tropeninstituut en het Holland Festival.

Het eerste lustrum van het Amsterdam Roots Festival is geslaagd verlopen met een recordaantal van 54.000 bezoekers. Het tweedaagse buitenfestival Roots Open Air in het Oosterpark bracht ca 45.000 mensen op de been. De gemiddelde zaalbezetting bedroeg 83 %. In negen dagen presenteerde het festival 56 concerten en 4 muziektheatervoorstellingen uitgevoerd door groepen van meer dan 25 verschillende nationaliteiten, een tweetal workshops en een videovertoning met muziekfilms en –documentaires.

Met vier uitverkochte avonden in de Lichthal van KIT-Tropenmuseum ging het festival onder het toeziend oog van de Ashanti koning voorspoedig van start met The National Dance Company of Ghana. De jeugdige flamencozanger Miguel Poveda kreeg staande ovaties voor zijn intense optreden in het KIT-Tropentheater.

De eerste dag van Roots Open Air kwam langzaam op gang en speelde zich af tussen het tentpodium met een viertal concerten en de videoprojecties van Roots in Beeld. Tijdens het Werelddorp op de tweede dag stroomde het park als vanouds vol met bezoekers die genoten van de vele optredens, verspreid over zeven podia. Beide dagen trokken de parades en workshops van de Mexicaanse indianen en de maracatú-groep uit Brazilië veel belangstelling. Het hart van Amsterdam Roots was dit jaar opnieuw de Melkweg met gedurende drie avonden in drie zalen een vijftiental concerten tussen trend en traditie met vele primeurs.

Izaline Calister opende hier met Fiesta Kurasoleño, een project in opdracht van het festival. Ze ging in bigband bezetting terug naar haar roots met een dampend Curaçao's feest. De oude meesters van Orchestra Baobab uit Dakar zorgden als afsluiter voor een uitgelaten hoogtepunt, waarna de dj's van de Crossfader-wereldeditie de stemming nog tot laat warm hielden.

Op de slotdag in het Concertgebouw presenteerde het Wereld Kinderfestival voor een bonte verzameling jonge toeschouwers optredens van internationale en nationale jeugdgroepen met als thema India-Suriname-Nederland. Het verrassende gastoptreden van de Tsjetsjeense dansgroep Daymokhk zorgde voor groot enthousiasme. Amsterdam Roots werd feestelijk afgesloten in het Concertgebouw met de Noite Brasil.

RANDPROGRAMMERING

Het Festival wil op een zo adequaat mogelijke manier zijn publiek informeren. Het Festival wil zich daarbij onderscheiden van het reguliere voorstellingsaanbod door de programmering in een context te plaatsen en te fungeren als platform voor discussie en debat. In het geval van een internationaal georiënteerd festival zoals het Holland Festival, moet er een connectie worden gemaakt tussen de lokale en de internationale context van een voorstelling en tussen (internationale) kunstenaars en het publiek.

Tijdens deze editie van het Holland Festival werden rondom de voorstellingen verschillende randprogramma activiteiten georganiseerd voor publiek én voor professionals. De verschillende programma's werden zeer goed bezocht (bezoekersaantallen, zie bijlage) waaruit eens te meer blijkt dat het publiek steeds meer behoefte heeft aan een informatief kader om zo het voorstellingsprogramma in een context te kunnen plaatsen. In de komende jaren zal het Holland Festival de randprogrammering structureel uitbreiden en als substantieel en volwaardig onderdeel in de programmering opnemen.

Publiek

In 2002 werden er voor het publiek gesprekken met de artiesten georganiseerd, inleidingen gehouden, een themamiddag georganiseerd en een educatief programma aangeboden.

Het Holland Festival bood voor aanvang van de voorstellingen inleidingen aan door theatermakers, dramaturgen, vertegenwoordigers van het gezelschap of journalisten. De inleidingen informeerden het publiek over de ontwikkeling van een gezelschap of maker en plaatste de gepresenteerde voorstelling in een (historische) context.

Alle nationale en internationale theatermakers, choreografen en componisten die het Holland Festival presenteerde waren ook tijdens het Festival aanwezig. Voor publiek werden gesprekken met de makers georganiseerd. De gesprekken vonden plaats in informele setting en het publiek kreeg ruimschoots de gelegenheid om vragen te stellen.

Daarnaast werd er rond de voorstellingen *Alkestis* van de MÜNCHNER Kammerspiele en *Bacchanten* van ZT Hollandia een themamiddag over Euripides georganiseerd waar Johan Simons (ZT Hollandia), Gerardjan Rijnders (TA), Ivo van Hove (TA) en Jossi Wieler (MÜNCHNER Kammerspiele), aan de hand van videofragmenten vertelden over hun specifieke interpretaties van Euripides' tragedies.

Professionals

In 2002 werd voor de eerste keer een symposium georganiseerd: *The Future of Festival Formulae*, waarbij een aantal vooraanstaande internationale collega's uit het festivalcircuit in een ontmoeting met Nederlandse collega's van gedachten konden wisselen over de positie en de toekomst van internationale festivals. Sprekers tijdens dit symposium waren Nele Hertling van het Hebbel-Theater in Berlijn, Rose Fenton van het LIFT festival in Londen, Michal Merczynski van het Malta Festival in Polen en Toni González van Escena Internacional BCN Barcelona, zij werden geïnterviewd door Laurent Dreano, voorzitter van de IETM / Lille 2004. Het symposiumprogramma bestond daarnaast uit een drietal workshops onder leiding van Jan Zoet van de Rotterdamse Schouwburg, Ben Hurkmans van het Fonds voor de Podiumkunsten en Dragan Klaić, voorzitter van EFA.

De resultaten van deze dag zijn in een verslag vastgelegd. Hiervan wordt een tweetalige uitgave gemaakt die niet alleen aan deelnemers maar ook aan collega's uit het vak en anderszins geïnteresseerden zal worden toegezonden. De uitgave geeft een helder beeld van al die aspecten die van belang zijn bij de afwegingen die gemaakt moeten worden bij de positiebepaling van een festival. In 2003 zal hierop een vervolg worden georganiseerd.

In samenwerking met Gaudeamus organiseerde het Holland Festival onder de titel *Ars Nova* een driedaags programma voor 22 internationale festivalprogrammeurs op het gebied van nieuwe muziek. Het programma bestond uit een bezoek aan diverse Holland Festival voorstellingen, formele en informele meetings, debatten, videopresentaties, discussies over de relatie tussen muziek en het nieuwe muziektheater, gezamenlijke diners en recepties.

Educatie project

Het Holland Festival organiseerde samen met Bekijk 't een gecombineerde dans-, video- foto- en afficheontwerp-workshop met ongeveer 50 scholieren rondom de dansvoorstelling *Rimasto Orfano* van Emilio Greco. Onder de best denkbare begeleiding: van een van de danseressen uit het gezelschap en professionele foto- en video-editors van Bekijk 't. De scholieren presenteerden zelf vol trots hun werk: een film, plus een foto- en affiche expositie bij de première in de Stadsschouwburg in Amsterdam. Deze expositie was ook toegankelijk voor publiek (voor een uitgebreid verslag van dit project verwijzen we naar de betreffende bijlage).

SAMENWERKING

Zoals gebruikelijk voor de wijze waarop het Holland Festival haar programma samenstelt en produceert, is ook dit jaar weer met een groot aantal partners samengewerkt. Per productie wordt samenwerking gezocht met productionele en/of artistieke partners.

Bacchanten werd mede mogelijk gemaakt door Ruhr-Triennale, Wiener Festwochen, KunstenFESTIVALdesArts Brussel, Cultural Olympiad Athene en Festival der Welt Düsseldorf.

Three Tales was een coproductie van: het Holland Festival, de Wiener Festwochen, Settembre Musica/Torino City Council, Bite:02 Barbican London, Festival musica Strasbourg, Festival d'Automne à Paris/Cité de la Musique, Hebbel-Theater Berlin, Centro Cultural de Belem Lisboa, Spoleto Festival en Brooklyn Academy of Music/Bam Next Wave Festival.

Turandot in het Oosterpark was een coproductie van De Nederlandse Opera de NPS en het Holland Festival.

Rimasto Orfano was een coproductie van: Zwaanproducties/coproductie Holland Festival, KunstenFESTIVALdesArts en Kaaithheater Brussel, Théâtre de la Ville Parijs en Festival Oriente Occidente Rovereto. Met steun van het Fonds voor de Podiumkunsten.

Alibi was een coproductie van: Damaged Goods/ coproductie Schauspielhaus Zürich, Kaaithheater Brussel, Théâtre de la Ville Parijs en Théâtre Garonne Toulouse. Met steun van de Vlaamse Regering.

Bloed was een coproductie van het Nederlands Blazers Ensemble en het Holland Festival. De samenwerking met de NPS (radio4) bestond dit jaar uit de registratie en uitzending van de concerten van Steve Reich en Cornelis de Bondt.

Naast samenwerking met producenten bij de ontwikkeling van een voorstelling probeert het Holland Festival ook de beste locatie voor een voorstelling te vinden. Specifieke eisen en/of de omvang van bepaalde producties zijn de reden dat vaak wordt uitgeweken naar niet reguliere locaties. Hierbij moet overigens worden opgemerkt dat ook het gebrek aan theateraccommodaties een rol speelt. Productioneel betekent dit dat er veel kosten gemaakt moeten worden om een locatie geschikt te maken voor gebruik. Dit jaar bouwde het Festival in de Oude Kerk een concert accommodatie t.b.v. de programma's van Cornelis de Bondt. Het ontbreken van een zogenaamd vlakke vloer theater met voldoende speeloppervlak en het feit dat de accommodaties op het Westergasfabriek terrein nog steeds niet beschikbaar waren, hadden tot gevolg dat in de Lichthof van Tropeninstituut een accommodatie voor ruim 400 personen moest worden gebouwd. Een oplossing die mede mogelijk werd in samenwerking met het Amsterdam Roots Festival die in dezelfde ruimte een voorstelling presenteerde.

Speerpunten van het Kunstenplan "Allianties" van de Gemeente Amsterdam.

Naast samenwerking met producenten bij het tot stand brengen van producties, is het Holland Festival actief in diverse nationale en internationale netwerken en overlegstructuren die tot doel hebben om deskundigheid op specifieke terreinen uit te breiden en over te dragen. Internationaal is het Holland Festival lid van zowel het IETM (International European Theatre Meeting) als de EFA (The European Festivals Association).

In Amsterdam is het Holland Festival een actief deelnemer van het ACI (Amsterdamse Culturele Instellingen), waarin het zitting heeft namens het Amsterdams Festival Overleg (AFO). Dit overleg waarin twaalf festivals zijn vertegenwoordigd is een initiatief van het Holland Festival. Doel van dit overleg is de uitwisseling van kennis, afstemming van periode en programmering. Op uitvoerend niveau vindt met regelmaat uitwisseling plaats van tijdelijke medewerkers op het gebied van productie en publieksmedewerkers en wordt materiaal uitgewisseld. Belangrijkste resultaat van het AFO in 2002 was de uitvoering van een SWOT-analyse van de twaalf aangesloten festivals.

Met deze analyse willen de festivals enerzijds een bijdrage leveren aan de formulering van een Amsterdams festivalbeleid en anderzijds op basis hiervan werkgebieden afbakenen waarop samenwerking kan worden gestart of geïntensiveerd.

De structurele samenwerking tussen het Holland Festival en de Stichting Amsterdam Roots Festival (ARF) heeft als doel een diverser en kwalitatief hoogwaardige programmering. Het van oorsprong vooral op wereldmuziek gerichte programma van het ARF heeft nu ook onderdelen als theater en film in zijn programma. Het meest opvallende resultaat van de samenwerking is het gratis toegankelijke Wereldorp in het Oosterpark. Aangezien Julidans direct volgt op het Holland Festival is zowel met het bestuur als met de directie regelmatig overleg geweest over afstemming van programmering en zijn voor de toekomst mogelijke samenwerkingsprojecten besproken.

Aangezien het programma van het Festival gezien zijn specifieke opdracht vaak voor het publiek onbekende kunstenaars presenteert, besteedt het Festival veel energie en middelen aan een doordacht marketing- en communicatieplan. Er werd tijdens het Festival veel aandacht geschonken aan het informeren van het publiek. Naast programmaboeken en weekkranten werd een uitgebreid randprogramma aangeboden. Ook in de programmering zelf toonde het Holland Festival de ambitie om een breed en divers publiek te willen bereiken. De samenwerking met het Amsterdams Roots Festival en de Opera in het Oosterpark zijn daarvan de meest zichtbare voorbeelden. Dat de programmering op deze wijze daadwerkelijk ook een groot publiek weet te bereiken blijkt uit een gemiddeld bezettingspercentage van 82%. Een stijging van 4% t.o.v. 2001.

Op het gebied van educatie bood het Festival ook dit jaar weer een project voor scholieren aan. De opzet en evaluatie hiervan vindt u in de bijlage. Daarnaast is de toegankelijkheid van het Festival voor studenten en scholieren verder gestimuleerd door een specifiek prijsbeleid. Na de goede ervaringen met de zogenaamde Kunststudentenpas in drie voorgaande jaren werden dit jaar alle voorstellingen voor elke student voor € 10,00 aangeboden en de CKV-prijs voor scholieren op € 7,50 vastgesteld. Het resultaat van deze actie was bijzonder positief. 7,5% van de bezoekers dit jaar was student, hetgeen een ruime verdubbeling betekent t.o.v. 2001(3%). Het gemiddelde percentage scholieren bij voorstellingen bedroeg 2%.

MARKETING & COMMUNICATIE

Doelstellingen

Het primaire doel van de communicatie- en marketinginspanningen is het bereiken van een hogere gemiddelde zaalbezetting. De gemiddelde zaalbezetting bedroeg dit jaar 82%, dit is 4% hoger dan in 2001 en 2000 (beide jaren 78%). Ook het gemiddeld aantal bezoekers per voorstelling is gestegen: 501 bezoekers per voorstelling tegen 410 bezoekers in 2001 en 336 bezoekers in 2000.

Het secundaire doel is het vergroten van de naamsbekendheid en de versterking van het corporate imago van het Holland Festival bij het Nederlandse theaterpubliek. Naar het publiek werd een toegankelijke en herkenbare festivalhuisstijl gehanteerd, zowel in vorm als in tone-of-voice. Ook werd meer aandacht dan voorheen geschonken aan de inhoudelijke toelichting op de voorstellingen, onder meer via de website en door middel van programmaboeken en tijdens het festival via inleidingen en nagesprekken. De reacties hierop waren zeer positief.

Vanaf de zomer van 2001 is er veel energie gestoken in het aanhalen en verbeteren van de (persoonlijke) contacten met de media. Veel aandacht werd besteed aan een up-to-date en volledige informatievoorziening aan de media in de vorm van fact sheets, achtergrondinformatie en beeldmateriaal. Het persadressenbestand werd uitgebreid en het internationale bestand werd geheel vernieuwd. De aandacht van de internationale pers was groter dan in 2001. Het doorvoeren van tweetaligheid in alle uitingen (drukwerk, website, persberichten) heeft daarbij geholpen. Dit beleid heeft zijn vruchten afgeworpen. Niet alleen was de aandacht minstens zo groot als bij een 'normaal' festival, ook de toon en inhoud van de artikelen en recensies waren genuanceerder dan tijdens het Festival van 2001.

Doelgroepen

Uit het publieksonderzoek 2001 blijkt dat er nauwelijks verschillen zijn in het profiel van de bezoekers van nu en drie jaar geleden: we trekken op landelijk niveau (40%) hoogopgeleide (86%) mannen en vrouwen, die regelmatig voorstellingen en concerten bezoeken. Ze zijn progressief denkend, lezen de Volkskrant en het NRC. De Uitkrant wordt door veel bezoekers gelezen, evenals opiniebladen als Vrij Nederland (31%) en glossy's als Elle. Tweederde van de bezoekers uit Amsterdam kijkt regelmatig naar AT5. Radio 1 en 4 zijn het meest beluisterd, m.n. door het oudere publiek (51+). Al enige jaren is er een betere spreiding van het publiek over de leeftijdscategorieën, waarbij vooral de jongeren tot dertig jaar beter vertegenwoordigd zijn. De nieuwe bezoeker is nog geen 34 jaar oud, terwijl de vaste bezoeker de 45 jaar is gepasseerd.

Studenten

In 2001 is veel aandacht en geld gestopt in het werven van kunststudenten. De respons was met 2,7% van de totale kaartverkoop niet wat ervan verwacht werd. Het werven van studenten is daarom dit jaar uitgebreid naar alle studenten WO en HBO. In alle festivaluitingen werd vermeld dat studenten op vertoon van hun collegekaart voor € 10 kaarten konden kopen voor alle voorstellingen. Het aandeel studenten groeide naar 7,5% van de totale kaartverkoop.

Scholieren

Er werd dit jaar veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van een op maat gemaakt educatieproject voor middelbare scholieren. Voor scholieren die de vakken CKV en KCV volgen, werd een speciale toegangsprijs van € 7,50 gehanteerd. In totaal werden 283 CKV/KCV-kaarten verkocht (3% van de totale kaartverkoop).

Communicatie

Als gevolg van de politieke besluitvorming rond het voortbestaan van het Holland Festival in het najaar van 2001, heeft de ontwikkeling van het corporate communicatiebeleid enige maanden op een laag pitje gestaan. In januari 2002 is besloten om, gezien het kleine aantal voorstellingen en het uitgekilde budget, het Holland Festival in 2002 in de luwte te laten opereren en pas in 2003 weer groot uit te pakken. Dit jaar werd vooral gebruik gemaakt van traditionele communicatiekanalen als persmedia, radio/televisie, drukwerk en affichering. Uiteraard werden deze toegesneden op de diverse doelgroepen. Waar mogelijk is gebruikgemaakt van nieuwe communicatiekanalen:

Het gericht kiezen voor sales acties, mede gebaseerd op de uitkomsten van het publieksonderzoek, hebben resultaat gehad. Het aandeel van de sales acties op de totale kaartverkoop steeg van 1,3 % in 2001 naar 8,7% in 2002.

Communicatiemiddelen

Festivalbrochure

Het programma van het Festival 2002 is reeds op 15 februari aan de binnen- en buitenlandse media toegezonden. De brochure met het complete programma-overzicht werd eind maart aan het publiek toegezonden en over talloze locaties verspreid: 25.000 adressen uit het Holland Festival klanten- en relatiebestand; 4.000 geleende adressen van theaters en gezelschappen; 45.000 abonnees van Vrij Nederland; 25.000 exemplaren voor theaters en uitgaanslocaties in Amsterdam, de AUB Ticketshop en alle VVV's en VSCD-theaters in heel Nederland.

Internet

In 2001 werd een nieuwe website gebouwd met een publieks- en een persgedeelte. Na een proefperiode tijdens het Festival van 2001 werd de site dit jaar verbeterd: de site bleek goed te functioneren: er kwamen bijna 40.000 bezoekers op de site tussen 1 mei en 15 juli, een groei van 25% ten opzichte van 2001. De gemiddelde tijd die een bezoeker op de site doorbracht bleef ongeveer gelijk: 3½ minuut. Ook het aantal internetbezoekers in de maanden juli t/m september is gestegen.

Affiches en folders

De zes campagne-affiches werden in zwartwit en met handgeschreven titels uitgevoerd, maar kregen tegelijkertijd een strak en stijlvol aanzien. Hiermee benadrukten we dat het Festival weliswaar klein was, maar dat aan de kwaliteit niet getwijfeld hoefde te worden. Het affiche van *Three Tales* is genomineerd voor de Theaterafficheprijs 2002.

Voor alle producties werden flyers en/of folders gemaakt, in totaal zeven stuks in een oplage van 30.000 exemplaren.

Advertenties en commercials

Advertenties werden gericht op dagbladen, week- en maandmedia verdeeld. Er werd gekozen voor commercials op de lokale Amsterdamse televisiezender AT5. Op radio 4 was van 27 mei t/m 4 juni dagelijks een spot te horen. In de week voorafgaande aan de opening (3 t/m 7 juni) draaide op radiò 1 en 747AM dagelijks op spijstijden een spot waarin Ivo van Hove persoonlijk het Festival aanpreeft.

Programmaboeken

Voor alle producties werden dit jaar programmaboeken gemaakt, met daarin uitgebreide achtergrondinformatie over de voorstelling, interviews met de makers en zonodig songteksten en/of libretto's. De reacties van publiek en pers op de programmaboeken waren zeer positief. De programma's voorzagen in een behoefte aan meer uitleg voor weinig bekende en vaak complexe producties.

Direct Mail

Voor het festivalprogramma als geheel en voor individuele producties is gebruik gemaakt van direct mail. Gebruikt werden: eigen bestand van vaste klanten, vrienden, geïnteresseerden en relaties (25.000 adressen); bestanden van derden (zoals bijvoorbeeld van ZT Hollandia, Toneelgroep Amsterdam, Nederlands Blazers Ensemble, Muziekcentrum de IJsbreker, het Muziektheater, Stadsschouwburg Amsterdam).

FINANCIËN

Subsidiënten/sponsors/eigen inkomsten

Het Holland Festival ontving in 2002 € 1.338.697 subsidie van het Ministerie van OCenW (inclusief een verhoging van € 185.220 t.o.v 2001).

De bijdrage van de Gemeente Amsterdam bedroeg € 578.088. Dit bedrag is inclusief € 181.512 die Amsterdam voor 2002 incidenteel ter beschikking stelde. Het Fonds voor de Podiumkunsten kende € 90.756 toe uit het budget internationalisering.

Gezien de maat van het Festival en het tijdstip waarop het beschikbare budget beschikbaar was, heeft het Festival dit jaar geen beroep gedaan op een bijdrage van zijn Vrienden en sponsors.

Desondanks hebben een aantal bedrijven toch hun jaarlijkse bijdrage betaald, totaal € 15.176. Op een enkel fonds na werden geen bijdragen van fondsen gevraagd en ontvangen.

De Vereniging BUMA droeg € 10.000 bij voor de muziekprogrammering. Met de hoofdbegunstiger, de VandenEnde Foundation, werd het contract voor 1 jaar opgeschort. De VandenEnde Foundation zal voor de jaren 2003 en 2004 als hoofdbegunstiger optreden.

Van de negen producties werden tweeëntwintig voorstellingen gespeeld. Bij een gemiddelde zaalbezetting van 82% bedroeg de totale netto recette € 151.450. Wegens het vervallen van de geplande concerten van Fairuz is dit € 128.268,00 lager dan de begrote € 279.718.

15% eigen inkomsten maatregel Ministerie van OCenW

In het jaarverslag 2001 is melding gemaakt van het geschil met het Ministerie van OCenW over de toepassing van "15% eigen inkomsteneis". In voorgaande jaren was deze regeling niet van toepassing op het Holland Festival. Nu bovendien de eigen inkomsten uit bijdragen van Vrienden, fondsen en sponsors geen onderdeel van de berekening mogen uitmaken, leek deze eis voor het Holland Festival niet haalbaar. In december 2002 is hierover met het Ministerie overeenstemming bereikt. Afgesproken is dat genoemde bepaling niet zal gelden voor het jaar 2002, dat voor de jaren 2001, 2003 en 2004 wel aan de eigen inkomstennorm zal worden voldaan en binnen de huidige cultuurnota-periode zal worden afgerekend op het gemiddelde van de jaren 2001, 2003 en 2004. Hierbij zullen conform de regelingen in het Financiële Handboek ook de bijdragen van de omroepen als publieksinkomsten worden meegeteld.

Naar het zich nu laat aanzien zal het tekort uit 2001 kunnen worden gecompenseerd met de inkomsten van 2003 en 2004. Bovendien zullen we in de jaarrekening 2003 alsnog een overzicht toevoegen van de omroepbijdragen.

Eigen vermogen

Bij aanvang van de kunstenplanperiode 2001-2004 bedroeg het eigen vermogen € 33.839 negatief. Het jaar 2001 werd met een positief resultaat (€ 30.019) afgesloten. Het verslagjaar gaf een positief resultaat van € 62.284. Het eigen vermogen van de stichting Holland Festival bedraagt per 31-12-2002 € 58.464. Daardoor is een hoognodige, beperkte risicodekking aanwezig.

Kwantitatieve gegevensHOLLAND FESTIVAL 2002

Aantal dagen van het festival	15 dagen	(2001 : 23 dagen)
Aantal locaties	10	(2001 : 17 locaties)

AANTAL MANIFESTATIES PER PROGRAMMA ONDERDEEL

	2002		2001	
	aantal programma onderdelen	aantal bezoekers	aantal programma onderdelen	aantal bezoekers
voorstellingen HF	22	17.541	129	33.638
voorstellingen Roots	11	53513	13	36594
tentoonstelling	0	0	1	2.000
symposia	3	171	0	0
nagesprekken	13	1.620	19	1.556
totaal progr.onderdelen	49	72.845	162	73.788

SPECIFICATIE VAN VOORSTELLINGEN NAAR DISCIPLINE

	2002			2001		
	aantal producties	aantal voorst.	aantal bezoekers	aantal producties	aantal voorst.	aantal bezoekers
<u>Holland Festival</u>						
opera/muziektheater HF	2	5	10.105	3	11	12.512
muziek/concerten HF	3	6	1.228	13	13	6.525
theater HF	2	6	4.091	7	46	7.540
dans HF	2	5	2.117	8	19	6.114
film HF	0			2	40	947
totaal Holland Festival	9	22	17.541	33	129	33.638

	2002			2001		
	aantal producties	aantal voorst.	aantal bezoekers	aantal producties	aantal voorst.	aantal bezoekers
<u>Roots Festival</u>						
muziek Roots	5	5	6.363	8	11	10.594
theater Roots	1	4	2.150	0	0	0
dans Roots	0	0	0	1	1	1.000
film Roots	2	2	45.000	1	1	25.000
totaal Roots Festival	8	11	53.513	10	13	36.594

SPECIFICATIE VAN DE VOORSTELLINGEN NAAR LOCATIE

	2002		2001	
	aantal voorst.	aantal bezoekers	aantal voorst.	aantal bezoekers
<u>Holland Festival</u>				
Arti	2	143	0	0
Balie	0	0	10	197
Bellevue	0	0	14	1.504
Carré	6	4.950	0	0
concertgebouw	0	0	4	2.850
Filmmuseum	0	0	30	750
Gasthuis	0	0	3	66
Kerken	4	1.085	0	0
Kit Tropeninstituut	3	941	0	0
Loods 6	0	0	20	1.200
muziektheater	0	0	4	4.628
Oosterpark	2	8.000	2	8.000
Paradiso	0	0	5	2.538
Stadsschouwburg	5	2.422	19	8.061
Zuiveringshal	0	0	18	3.844
totaal voorstellingen HF	22	17.541	129	33638

	2002		2001	
	aantal voorst.	aantal bezoekers	aantal voorst.	aantal bezoekers
<u>Roots Festival</u>				
Concertgebouw	2	3.041	2	4.050
Kit Tropeninstituut	4	2.150	6	1.386
Melkweg	3	3.322	3	5.158
Oosterpark	2	45.000	2	26.000
totaal voorstellingen Roots	11	53.513	13	36.594

ORGANISATIE/MEDEWERKERS

Zoals gebruikelijk werkt het Festival gedurende de voorbereidende periode met een kleine vaste kern, die naarmate het Festival dichterbij komt wordt uitgebreid met medewerkers die op tijdelijke en /of parttime basis in dienst zijn. Gezien de maat van het Festival in 2002 is het aantal fulltime arbeidskrachten ten opzichte van voorgaande jaren gedaald. Gezien de hoeveelheid werk die in korte tijd moest worden gerealiseerd, is dit jaar geen gebruik gemaakt van stagiaires. Het Festival heeft geen eigen CAO. Sedert een aantal jaren wordt de CAO van het VNT als richtlijn gebruikt.

In het kader van de afspraken die met beide overheden zijn gemaakt met betrekking tot de inrichting van de organisatie is met ingang van 8 maart 2002 is een nieuwe fulltime stafpositie gecreëerd om de bestaande parttime research functie te versterken. Maaïke van Geijn (voormalig medewerkster van het TIN en daar verantwoordelijk voor het internationale bezoekersprogramma) fungeert als contactpersoon tussen de artistieke leiding en het internationaal netwerk van deskundigen. Zij doet zelfstandig research en beheert het informatie systeem. Daarnaast is zij belast met de inhoudelijke voorbereiding van de randprogrammering.

Sponsorwerving en relatiebeheer zullen in de komende jaren een steeds intensievere tijdsbesteding vragen. De professionalisering en de toenemende concurrentie op de sponsormarkt vragen van de organisatie een grotere inzet om de gestelde doelen te realiseren. Daarbij komt dat verscheidene sponsors hun relatie met het Holland Festival hebben beëindigd, vanwege de langdurige onduidelijkheid over de toekomst van het festival. Het binden van nieuwe sponsors aan het Festival heeft een hoge prioriteit. Daarnaast behoeft ook de Vriendenkring van het Festival verdere uitbreiding. Jerry Smit (als accountmanager bij PinkRocade Public was hij verantwoordelijk voor het salesbeleid bij de Informatie Beheergroep in Groningen en het ministerie van OCenW) is per 1 oktober 2002 aangesteld als Sponsorwerver/relatiebeheerder. Tot zijn taak behoort het vormgeven van het sponsorbeleid van het festival.

	fte
Festivalleiding , Ivo van Hove	management overeenkomst
Dagelijkse leiding , Jacques van Veen	1,0
Research , Maaïke van Geijn	1,0 vanaf 18-03-02
Sponsoring en relatiebeheer , Jerry Smit	1,0 vanaf 01-10-02
Financiën , Teun Taal	0,8
Ellen Bijsterbosch	0,6 0,8 vanaf 01-09-02
Productie , Sigi Giesler	0,85
Katrien Sitters	0,83
Han van Poucke	0,8 vanaf 01-11-02
Tyche van Bommel	1,0 tijdelijk (3,5 maand)
Publiciteit en marketing , Benien van Berkel	0,9
Jessica Tepe	0,9
Cathalijne De Wilde	1,0 tijdelijk (3,5 maand)
Astrid ten Siethof	1,0 tijdelijk (5 maanden)
Marijke van der Kind	1,0 tijdelijk (3 maanden)
Secretariaat , Annick Fransen	0,8
Peter Capel	1,0 tijdelijk (1 maand)
Archief , Henny Knap	0,2

Adviseurs

Muziekadviseur

Henk van der Meulen (hoofd afdeling muziek en dans van de NPS Televisie)

Adviseurs Electric Guitar now 2003

Gert Jan Blom (artistiek leider van het Metropole Orkest);

Jan Willem Sligting (programmeur van Paradiso).

Dansadviseurs

Myriam De Clopper (B), programmeur van Kunstcentrum de Singel te Antwerpen;

Francesca Spinazzi (D), adviseur van Tanztheater Wuppertal, (ex)programmeur van Deutsches Nationaltheater te Weimar en La Filature te Mulhouse;

Jaap van Baasbank, medeoprichter en eigenaar van impresariaat "Van Baasbank & Baggerman", en programmeur van Julidans.

Internationale adviseurs

David Thushingham (GB), freelance programmeur, Kent;

Graham Sheffield (GB), artistiek directeur Barbican Centre Londen;

Viviana Tellas (ARG), theaterregisseur en programmeur, Buenos Aires;

Joan Maria Gual (ES), artistiek directeur Teatre Lliure;

Roman Dolzhansky (RU), journalist en programmeur NET Festival;

Robyn Archer (AUS), artistiek directeur Melbourne Festival;

Nele Hertling (D), artistiek directeur Hebbel-Theater, Berlijn;

Franco Quadri (I), journalist Ubulibri, Milaan;

Graciela Casabé (ARG), artistiek directeur II Festival Internacional de Buenos Aires;

Jane Moss (VS), artistiek directeur Lincoln Center for the Performing Arts, New York.

Amsterdam, 23 april 2003

S.J. Noorda
voorzitter

H.B. van der Veen
penningmeester

HOLLAND FESTIVAL - EXPLOITATIEREKENING 2002

EXPLOITATIE

2002

fte EURO

BATEN

A OPBRENGSTEN

A.1 Directe Opbrengsten

A.1.1 Publieksinkomsten	151.450
A.1.2 Overige directe opbrengsten	3.814

A.2 Indirecte opbrengsten

A.2.1. Algemene sponsoring	23.810
A.2.2 Overige indirecte opbrengsten	15.176

Totaal opbrengsten	194.250
---------------------------	----------------

B Bijdragen

B.1 Subsidie OCenW	1.338.697
B.2 Overige subsidies	668.844

Totaal bijdragen	2.007.541
-------------------------	------------------

B.3 Diverse baten	20.632
-------------------	--------

Som van opbrengsten en bijdragen	2.222.423
---	------------------

LASTEN

C BEHEERSLASTEN

C.1 Beheerslasten personeel	4,83	279.797
C.2 Beheerslasten materieel		294.568

Totaal beheerslasten	4,83	574.365
-----------------------------	-------------	----------------

D ACTIVITEITENLASTEN

D.1 Activiteitenlasten personeel	4,56	221.388
D.2 Activiteitenlasten materieel		1.338.490

Totaal activiteitenlasten	4,56	1.559.878
----------------------------------	-------------	------------------

D.3 Diverse lasten		25.896
--------------------	--	--------

Som van beheers- en activiteitenlasten	9,38	2.160.139
---	-------------	------------------

Saldo	62.284
--------------	---------------

HOLLAND FESTIVAL - SPECIFICATIE AKTIVITEITENLASTEN MATERIEEL 2002

productie nummer		UITKOMST 2002		BEGROTING	
		EURO		EURO	
	theater				
0433	Alkestis	102.873		115.703	
0432	Bacchanten	113.533		117.826	
	Totaal theater		216.406		233.529
	muziektheater				
0231	Three Tales	239.144		259.990	
0232	Turandot in het park	66.259		70.000	
	Totaal muziektheater		305.403		329.990
	muziek				
0341	Bloed 1, 2 en 3	201.985		184.423	
0342	Karkas	68.248		96.377	
0343	Grandhotel	8.808		11.262	
0345	Fairuz	0		204.777	
	Totaal muziek		279.041		496.839
	dans				
0531	Rimasto Orfano	44.318		37.404	
0533	Alibi	91.534		101.787	
	Totaal dans		135.852		139.191
0825	Roots		45.720		45.378
	bijzondere activiteiten				
0821	Voor-en nagesprekken	2.927		2.250	
0822	Over Euripides	2.154)		
0823	The future of the festival	15.957)	7.000	
0824	Ars Nova congres	1.797)		
	Educatie project	5.292		0	
	totaal bijzondere activiteiten		28.127		9.250
	diversen				
	Premierekosten	9.624		9.000	
	annulering zaalhuur				
	Concertgebouw 2 av.	8.829		9.257	
	Muziektheater 5 av.	12.600		12.600	
	Bellevue	6.800		6.807	
	Stadsschouwburg 1/2 mnd.	3.302		11.400	
	Carré	15.000		0	
	Onvoorzien	12.436		40.000	
	Totaal diversen		68.591		98.314
	specifice publiciteit		237.334		
	internet side		22.016		
	TOTAAL		1.338.490		1.352.491

ACCOUNTANTSVERKLARING

Opdracht

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening 2002 van Stichting Holland Festival te Amsterdam gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen, dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor de financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de stichting daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 31 december 2002 en van het resultaat over 2002 in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor de financiële verslaggeving.

HLB Schippers
Accountants Fiscalisten Juristen

A.C.P. Vermeulen RA

Amsterdam, 23 april 2003

Global in Reach, Local in Touch

Wibautstraat 137G - Postbus 95333, 1090 HH Amsterdam, Telefoon (020) 663 00 01, Fax (020) 663 02 36. E-mail amsterdam@hlb-schippers.nl

Op onze diensten zijn de algemene voorwaarden van HLB Nederland Accountants & Consultants bv van toepassing, gedeponeerd bij de K.v.K. te Amsterdam onder nummer 3510. HLB Schippers is een maatschap welke gevormd wordt door besloten vennootschappen.

HLB Schippers is a member of International. A world-wide organization of accounting firms and business advisers

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 EVALUATIE EDUCATIEPROJECT

Inleiding

Dit jaar adopteerde het Holland Festival een middelbare school in Amsterdam om aan een educatief project te werken. Afhankelijk van de programmering, de schoolvakanties en de ervaring die kinderen hebben met kunst en cultuur, werd er een op maat gemaakt programma samengesteld in samenwerking met de stichting Bekijk 't rondom één voorstelling in het festival. Het Holland Festival prefereert het werken met scholen die niet een voor de hand liggende link met het festival hebben, b.v. wegens de fysieke afstand van het centrum of het aantal leerlingen met een niet Nederlandse culturele achtergrond.

In dit jaar werkte het Holland Festival met twee klassen van de middelbare school "Reigersbos" in Amsterdam Zuidoost. Deze school kenmerkt zich door een hoog percentage (80%) allochtone leerlingen met diverse culturele achtergronden. De deelname aan het project was verplicht. Het project waar de kinderen aan werkten, betrof de dansvoorstelling "Rimasto Orfano" van Emilio Greco. Bekijk't heeft het gehele project vastgelegd op film.

Doel van het educatieve project

Het verbreden van de horizon van tieners teneinde een groter bewustzijn te creëren en interesse te tonen voor de podiumkunsten

Het achterliggende doel van dit project is het verbeteren van de relatie tussen het Holland Festival en de inwoners van Amsterdam, tieners in het bijzonder.

Realisatie

Als voorbereiding van het bezoek aan de voorstelling van Emilio Greco, volgden de tieners een dansworkshop. Alles werd door hun klasgenoten vastgelegd op film, foto of in een tekening. Zowel het volgen van de workshop als het vastleggen van de workshop was onderdeel van het programma.

De resultaten van deze verschillende registraties op film, foto en op papier werden tentoongesteld in de Foyer en in de gangen van de Stadsschouwburg in Amsterdam, alwaar de voorstelling plaats vond.

Het project nam vier dagen in beslag, drie weken voordat het Holland Festival van start ging

Deel 1: Introductie les op school

In deze les legde een vertegenwoordiger van het Holland Festival uit wat het project inhield; wat het Holland Festival is en wat Bekijk't in deze zou gaan betekenen. Om een indruk te geven van waar het project over zou gaan, werd er een videoband getoond van een eerdere voorstelling van Emilio Greco. Aan het einde van deze introductie konden de leerlingen zich inschrijven voor een registratiemethode: filmen, fotograferen of tekenen. Na deze introductie keek een groot deel van de groep met enthousiasme uit naar het vervolg van dit project.

Datum: 21 mei; duur: één uur

Deel 2: Introductie van het maken van een video, het fotograferen en het tekenen

In deze les kregen de leerlingen een eenvoudige instructie hoe te werken met een (digitale) camera die zowel voor foto's als voor video opnamen gebruikt kon worden. De tekenaars werd uitgelegd hoe je mensfiguren kunt tekenen en hoe je een affiche voor een voorstelling kan maken

Datum: 28 mei; duur: drie kwartier

Deel 3: Dansworkshop: in een repetitieruimte buiten de school

De dansworkshop werd door Barbara Meneses gegeven. Zij is één van de dansers van Emilio Greco. In drie kwartier heeft zij geprobeerd de kinderen (in vier kleine, roulerende groepen van ongeveer 12 leerlingen) een beter idee van hun eigen lichaam, door rek -en strek oefeningen samen met ze te doen. Na het opwarmen, oefenden ze een klein deel van de voorstelling die zij zouden gaan zien. Hoewel het een vreemde ervaring voor hen was, werkten alle kinderen met toewijding mee.

Tijdens deze workshop werd door een andere groep registraties gemaakt op de drie eerder besproken wijzen.

Dag: 28 mei; duur: anderhalf uur voor elke groep

Deel 4: Voorbereiding van de tentoonstelling: op school

Een videoespecialist hielp de leerlingen met het redigeren van hun eigen videomateriaal. Zo konden ze bijvoorbeeld hun lievelingsmuziek onder hun eigen filmpje zetten.

De leerlingen die zich op de fotografie toelegden, maakten een selectie en presenteerden deze op acht tentoonstellingsborden van de stichting Bekijk't. De videoespecialist maakte van al het video -en fotomateriaal één band.

De tekenaars maakte voor de voorstelling Rimasto Orfano een affiche.

Dag: 4 juni; Duur: 4 uur

Deel 5: Opening tentoonstelling en bezoek aan de dansvoorstelling in het theater

Op de dag van de voorstelling werd de tentoonstelling in de Stadsschouwburg geopend door Ivo van Hove door de band te starten die de tieners hadden gemaakt. Op drie verschillende plekken in de Foyer en de gangen werden de video's vertoond en hingen de zelfgemaakte affiches en foto's aan de muur. De tieners reageerden buitengewoon enthousiast op hun eigen en elkaars werk. Vervolgens brachten ze een bezoek aan de voorstelling Rimasto Orfano. Ondanks dat ze niet gewend waren aan de codes en gebruiken van het theater, wisten ze zich goed te gedragen en toonden ze interesse in wat er op het toneel afspeelde. Zeker toen ze Barbara Meneses zagen, die hen de dansworkshop gaf.

Dag: 12 (en 13) juni; duur: drie uur

Het publiek en het onderwijsproject

De tentoonstelling werd gecommuniceerd naar het publiek door het verspreiden van speciale flyers, door een vermelding in de Holland Festival Krant, in de programmabrochure van Rimasto Orfano en op de website van de Holland Festival.

Veel bezoekers schenen verrast een tentoonstelling aan te treffen van tieners in de Stadsschouwburg tijdens het Holland Festival, maar velen namen de moeite om deze te bekijken en waardeerden het tentoongestelde. Men was aangenaam verrast over het enthousiasme wat van het werk afspatte en de mooie resultaten.

Het resultaat

De resultaten die het Holland Festival samen met Bekijk't heeft geboekt met dit onderwijsproject zijn de volgende: enerzijds beseften de leerlingen dankzij dit project dat er meer dansvormen zijn dan wat zij dagelijks zien op bijvoorbeeld MTV. Anderzijds leerden zij door zelf opnames te maken, bewuster naar het fenomeen 'dans' te kijken. Het feit dat ze de danseres op het toneel zagen, waar zij les van kregen, maakte het geheel spannender en persoonlijker.

Concluderend kunnen we zeggen dat het Holland Festival samen met Bekijk t erin is geslaagd om een groep tieners te betrekken in een dansvoorstelling, waar ze onder normale omstandigheden nooit mee in aanraking zouden komen. En belangrijker nog is dat ze ontdekten dat dans ook gewoon leuk is.

Na de voorstelling werden de leerlingen gevraagd wat ze van het project vonden. Ze gaven aan dat ze het project leuk vonden en dat ze de voorstelling mooier vonden dan dat ze in beginsel hadden verwacht.

Het Holland Festival is ervan overtuigd dat deze ervaring een bijdrage levert in de verdere culturele ontwikkeling van deze groep tieners.

Jessica Tepe oktober 2002

Jaarverslag

Bestuur	2
Holland Festival 2002	3
Marketing & communicatie	12
Financiën	14
Kwantitatieve gegevens	15
Organisatie	16
Exploitatie overzicht	18
Specificatie Activiteitenlasten materieel	19
Accountantsverklaring	20

Bijlagen

Evaluatie Educatieproject	
---------------------------	--

HOLLAND FESTIVAL 2002

Een beperkt budget en langdurige onzekerheid over de toekomst van het Holland Festival hadden dit jaar hun invloed op de programmering. Niet op de kwaliteit, wel op de kwantiteit. Het festival bood negen prikkelende programma's. Het Festival wilde niet alleen producties tonen, maar, waar mogelijk, initiëren en coproduceren. Vijf van de negen programma's waren daarom coproducties met andere instellingen. Opmerkelijk was ook de uitgebalanceerde samenstelling van het programma. In elk genre stonden twee programma's geprogrammeerd. Die harmonie zal het Festival ook de komende jaren blijven zoeken. In de afgelopen jaren was er een accent op internationale theaterprogrammering. Op dat gebied was een achterstand opgetreden. Die is inmiddels ingelopen. Nu stelt het Holland Festival de koers bij. Vanaf dit jaar zal in de programmering steeds worden gekozen voor de juiste balans in genres en multidisciplinariteit.

THEATER

Met *Bacchanten* en *Alkestis* werden twee stukken van Euripides gepresenteerd. Een paar jaar geleden (1999) had het Holland Festival regisseur Johan Simons al verzocht speciaal voor het Holland Festival een voorstelling te maken. Het project dat daaruit voortkwam, *Bacchanten*, bleek echter zo grootschalig dat het toen niet direct kon worden geproduceerd. *Alkestis* van de Zwitsers/Duitse regisseur Jossi Wieler was de mooiste en meest verrassende repertoirevoorstelling die de festivalleiding tijdens de research reizen had gezien. Met deze voorstelling werd Wieler in Nederland geïntroduceerd. In Europa gold hij al jaren als toonaangevend toneel- en operaregisseur. Met *Ariadne in Naxos* had hij in Salzburg ook de mooiste opera van het afgelopen jaar gepresenteerd.

Het publiek had hierdoor de gelegenheid te zien hoe regisseurs met gelijkwaardig materiaal, maar met uiteenlopende visies op theater, op mensen en op de maatschappij twee totaal verschillende voorstellingen konden maken. Johan Simons is als een hiërogliefenmaker. Zijn stukken kenmerken zich door persoonlijke, heldere, uitgekristalliseerde beelden. Zoals mensen in de prehistorie voor het eerst een hert op een wand krasten, zo gaat ook hij op zijn manier op zoek naar de kern, de oervorm. De benadering van Wieler staat daar ver vandaan. Hij denkt vanuit een ander maatschappelijk perspectief: hij ontdekte in *Alkestis* een burgerlijke tragedie met komische elementen en situeerde het stuk in de privé-vertrekken van de president-directeur van een belangrijke onderneming. Bijzonder is dat hij erin is geslaagd het originele stuk te bewaren en het zonder enig verlies van kracht te actualiseren naar deze tijd. Een vrouw offert zich op voor haar man. De man staat dat toe. Het is een extreem voorbeeld van een tweestrijd die zich in elke relatie wel eens afspeelt. Hoe ver ga je in je overgave? Hoe belangrijk is de ander en hoe belangrijk maak je jezelf? De kwaliteit van Wieler is dat hij zo een alledaags dilemma herkenbaar maakt aan de hand van de klassieke Griekse mythologie.

ALKESTIS, MÜNCHNER KAMMERSPIELE

Stadsschouwburg, 7 t/m 9 juni 2002

Waarom zou iemand vrijwillig willen sterven voor een ander?

Deze vraag stond centraal in de uitvoering van Euripides' *Alkestis* door de Münchner Kammerspiele, waarmee het Holland Festival op 7 juni 2002 in de Stadsschouwburg opende. De encenering was opmerkelijk: *Alkestis* als burgerlijk familiedrama, zich afspelend in een kille chique lobby gedomineerd door mahoniehout en zwart leer. Hoewel de locatie vooraf niet optimaal leek (*Alkestis* hoort eigenlijk in een 'zwarte doos'), bleek de sfeer van de Stadsschouwburg bijzonder goed te passen bij de fraaie mise-en-scène en het magistrale spel van de acteurs.

Uit de pers:

'Meesterlijk schetsen Wieler en zijn weifelend spelende acteurs de ongemakkelijke sfeer in het sterfhuis. Doodgaan is in deze kringen iets onfatsoenlijks.' (NRC Handelsblad)

'Dat slot van Alkestis is keelsnoerend mooi. Herakles ontdekt de waarheid over Alkestis' dood (...), vecht met De Dood en ontrukkt Alkestis uit zijn klauwen. (...) Hoe leef je verder met iemand aan wiens dood je van harte hebt meegewerkt? De doodsschrik in de ogen van iedereen maakt in één moment duidelijk dat het nooit meer goed komt met deze mensen.' (De Groene Amsterdammer)

'Artistiek leider Ivo van Hove haalde een hit in huis om zijn Holland Festival mee te openen.' (De Standaard)

BACCHANTEN, ZT HOLLANDIA/ RUHR-TRIENNALE

Koninklijk Theater Carré, 18 t/m 20 juni 2002

Bacchanten, de ruim 2500 jaar oude tragedie over het conflict tussen ratio en emotie, tussen staat en religie, werd als muziektheater uitgevoerd door ZT Hollandia, in regie van Johan Simons en muzikale leiding van Paul Koek. De Syrische componist Nouri Iskandar zorgde daarbij met zijn ensemble en koor voor een bijzondere oosterse 'touch'. De botsing tussen de god Dionysus en de Thebaanse vorst Theseus (gespeeld door Fedja van Hûet en Aus Greidanus jr.) kreeg in de voorstelling nog meer gestalte door de ontmoeting tussen de Syrische en Westerse muziekculturen.

Uit de pers:

'Fedja van Hûet is een krachtige, lekkere Dionysos die vervaarlijk gromt en wellustige spasmes door zijn gespierde lijf laat gaan. Aus Greidanus jr. geeft als de strenge, onderkoelde Pentheus goed tegenwicht tegen de God.' (NRC Handelsblad)

'De uitgesproken muzikale bezetting levert aanvankelijk een nogal onwennige, maar uiteindelijk zeer overtuigende voorstelling op. De ingetogenheid van deze voorstelling staat in groot contrast met eerdere, veel expressievere uitvoeringen van het stuk.' (Het Parool)

'Portées par une mise en scène toute de souplesse, ces Bacchantes ont marqué la première journée du Festival des Arts. Le ZT Hollandia n'est guère connu en France. C'est le moment de le découvrir.' (Le Monde)

MUZIEKTHEATER

Met de live-uitzending van de opera *Turandot* door De Nederlandse Opera werd in het Oosterpark een kleine traditie voortgezet. Met de video-opera *Three Tales* van Steve Reich en Beryl Korot haalde het Holland Festival twee grote namen naar Nederland. Steve Reich is een van de grootste componisten van de afgelopen eeuw en nog altijd een belangrijke muziekvernieuwer. Daarbij heeft het Ensemble Modern met vernieuwend muziektheater inmiddels een grote reputatie opgebouwd. Vaste festivalgasten konden dat de afgelopen jaren horen bij hun bijdragen aan de Frank Zappa- en Heiner Goebbels-programma's. *Three Tales* was een coproductie van het Holland Festival. Een deel ervan, *Hindenburg*, was in 1997 opgevoerd in het Concertgebouw. Vanaf dat moment was het Holland Festival betrokken bij de opzet om het eerste deel uit te bouwen tot een avondvullende voorstelling.

THREE TALES, STEVE REICH & BERYL KOROT

Koninklijk Theater Carré, 13 t/m 15 juni 2002

Kunnen we in de toekomst baby's op maat bestellen? Hebben we als mens nog wel controle over de voortschrijdende technologie en moeten we onze toekomst wel laten bepalen door wetenschappers? Ethische vragen die componist Steve Reich en videokunstenares Beryl Korot aan de orde bracht in de video-opera *Three Tales*. Het Duitse Ensemble Modern en zangers van Synergy Vocals voorzagen de beelden van muzikaal en gezongen commentaar. *Three Tales* was een coproductie van twaalf internationale festivals in Europa en de Verenigde Staten.

Uit de pers:

'De ironie van het drieluik is dat de makers de mensheid met behulp van hypergeavanceerde technologische middelen waarschuwen voor het gebruik van hypergeavanceerde technologische middelen.' (Het Parool)

'In The Cave leidde de versmelting van gesproken woord en muziek nog tot een wat hobbelig parcours, maar hier ziet Reich kans de gesproken fragmenten onder te brengen in een continu doorgaande muzikale ontwikkeling. Heel listig zijn de gestoten akkoorden in het tweede deel, die klinken als 'i-i-i' (Bikini dus).' (De Volkskrant)

'Reich en Korot hadden gelijk toen ze Three Tales een 'theater van ideeën' noemden. Vijfenzestig minuten duurt het slechts, maar die zijn boeiender dan veel voorstellingen van twee of drie uur.' (Splts)

TURANDOT IN HET OOSTERPARK, DE NEDERLANDSE OPERA/NPS

Oosterpark, 21 en 22 juni 2002

De traditionele opera op groot scherm in het Oosterpark kreeg zijn vierde editie met *Turandot*. Het Holland Festival bouwde met *Turandot* voort op de succesvolle openluchtprojecties van de afgelopen drie jaar. *Der Ring des Nibelungen*, *Aïda* en *Boris Godoenov* trokken vele duizenden toeschouwers naar het Oosterpark. Het oorspronkelijke werk van Puccini werd uitgebreid met een nieuw slot van Luciano Berio. De uitvoering was van De Nederlandse Opera en het Koninklijk Concertgebouworkest o.l.v. Riccardo Chailly. De opera werd door de nationale en internationale media juichend ontvangen. De tribunes van het Oosterpark zaten als vanouds vol met operaliefhebbers, nieuwsgierigen en dagjesmensen met picknickmand.

Daarmee zijn twee doelstellingen bereikt: de samenwerking met De Nederlandse Opera heeft een meerwaarde gekregen en is opera toegankelijker gemaakt voor een breder publiek.

Uit de pers:

'Het Holland Festival presenteert vrijdag en zaterdag in het Amsterdamse Oosterpark gratis toegankelijke videoprojecties van de geheel uitverkochte Turandot.' (NRC Handelsblad)

MUZIEK

Met het programma rond Cornelis de Bondt boden we een Nederlandse componist met grote kwaliteiten een internationaal podium. De drie stukken geven heel compact een goed beeld van zijn talenten. *Karkas* is een jeugdwerk, een vormexperiment. Hij schreef het zo'n twintig jaar geleden. Het was echter nog nooit eerder uitgevoerd, omdat zowel de muziek als de bezetting extreem zijn. Het Holland Festival bood hem nu wel die mogelijkheid. Tegenover *Karkas* stond een recente compositie, het drieluik *Bloed*. Bijna autobiografische, met bloed en tranen geschreven muziek, waarvan het derde deel speciaal voor het Holland Festival is gemaakt. Dit deel is een videofilm van de jonge kunstenaar Dario Bardic. Samen met de pianosolo *Grand Hotel* kreeg een groot publiek nu de kans in drie zeer afwisselende avonden kennis te nemen met de uitersten van De Bondts muziek.

BLOED – OVER VADERS, ZONEN EN OORLOG

Oude Kerk, 8 en 9 juni 2002

Zoals bij meer composities van Cornelis de Bondt heeft ook *Bloed* een autobiografische aanleiding: De Bondts vader was tijdens de Tweede Wereldoorlog ondergedoken om aan de Arbeitseinsatz te ontkomen, werd verraden en kwam als strafgevangene in het concentratiekamp terecht. In zijn verdere leven overheerste deze ervaringen in grote mate het leven van zijn zoon. Het concert bestond uit drie delen: *Bloed 1* en *2* werd uitgevoerd door het Nederlands Blazers Ensemble, The Hilliard Ensemble, Cappella Amsterdam en het Haags Matrozenkoor. *Bloed 3* werd uitgevoerd tussen de eerste twee delen in en bestond uit een videofilm van Dario Bardic. Deze film werd in opdracht van het Holland Festival gemaakt. In de film verandert een zoon langzaam in zijn vader, wordt de vader de zoon en komen zij als moordenaars tegenover elkaar te staan.

Uit de pers:

'Met dit sadomasochistische verwerkingsritueel heeft De Bondt weer bewezen een groot klankarchitect te zijn met een waanzinnig gevoel voor proporties, een groot talent voor drama en een fijne neus voor mooie madrigalen.' (Het Parool)

De meesterlijk vormgegeven video van Bardic laat het onverbloemd zien: zonen worden vaders, slachtoffers moordenaars. De onschuldige stemmetjes van De Bondts eigen, zingende kinderen in de compositie doen in deze context het ergste vrezen.' (De Telegraaf)

'De teksten waren weliswaar niet allemaal goed te volgen, al was het alleen maar omdat er ook in het Grieks en Hebreeuws werd gezongen, maar dat was niet nodig om diep onder de indruk te raken van deze monumentale compositie.' (De Volkskrant)

KARKAS

Oude Kerk, 10 juni 2002

Negentien jaar na dato ging de eindexamencompositie van Cornelis de Bondt in première, *Karkas*. Het stuk stond al die jaren bekend als 'onspeelbaar', zowel door de excentrieke bezetting als door de aanslag die het stuk doet op de fysieke conditie en het uithoudingsvermogen van de musici. Het gaat namelijk niet om 'mooi spelen', wel om hard, mechanisch en in de maat. Achter het orkest werd een video geprojecteerd dat 55 minuten lang synchroon met het concert meedraaide en waarin de ontploffing van een concertvleugel in omgekeerde volgorde te zien was.

Uit de pers:

'Cornelis de Bondt slaagde in 1984 met een 8,5. Dat had een 10 moeten zijn.' (Het Parool)

'Om 22.30 uur, een uur na aanvang: volkomen stilte, maar het synchroon geprojecteerde beeld ging verder en misstijl voltrok zich het wonder. Splinters, stof en rook werden door een mysterieus zwart gat aangetrokken en vormden op het doek het slotbeeld: een glanzende zwarte concertvleugel middenin de wei op het industrieterrein Westpoort. We hadden het niet willen missen.' (Trouw)

'Karkas is een bonkige klankmachine die weliswaar moeizaam op gang komt maar naar het slot toe steeds hallucinerender werkt.' (NRC Handelsblad)

GRAND HOTEL

Arti et Amicitiae, 15 juni 2002

Vier jaar lang werkte Cornelis de Bondt aan *Grand Hotel*, een demontage en assemblage van Beethovens *Pianonate in C*, op. 111. Twee jaar had pianist Gerard Bouwhuis nodig om zich het geweld van al die compacte monumentale klanklagen in de vingers te krijgen. De compositie is namelijk zo complex en omvat zoveel noten dat Bouwhuis onmogelijk voor een exacte uitvoering kan zorgen; hij werd dus gedwongen tot een eigen interpretatie.

Uit de pers:

*'Het paste wonderwel dat in het begin de stelling met de lamp die de vleugel bescheen angstwekkend begon te wiebelen als een soort van waarschuwing vooraf. Daarbij paste eveneens het gieren in de bocht van lijn 4 in dat zaaltje van *Arti et Amicitiae* aan het Rokin. Het succes was éclatant en je vraagt je af of er zich ooit nog eens een andere pianist zal aandienen om zich te wagen aan *De Bondts dodenrit*.'* (NRC Handelsblad)

DANS

In het dansprogramma koos het Holland Festival dit jaar met Meg Stuart en Emio Greco voor twee representanten van 'de nieuwe choreografie'. In Nederland bestaat van oudsher vooral waardering voor de technisch virtuoze dans. Dans die over dans gaat. Hans van Manen is daarvan wellicht het beste voorbeeld. Daartegenover wil het Festival ook andere richtingen een podium geven. Daarom stond in 2001 Boris Charmatz tegenover Merce Cunningham geprogrammeerd. Cunningham is een icoon van de technische virtuositeit en de uitdrukingsloze dans. Charmatz is de meester van het kleine, intimistische. Hij haalt de techniek uit elkaar en bouwt hem daarna weer op. Meg Stuart gaat nog een stapje verder. Met haar dansers en acteurs maakte zij van *ALIBI* een performance over diverse vormen van geweld. Het is een kreet tegenover de wereld, een hedendaags ritueel. Als Hans van Manen een Mondriaan is, dan is Meg Stuart de Mark Rothko van de danswereld op dit moment. Net als theatermaker Johan Simons en componist Cornelis de Bondt werd Emio Greco, als in Nederland werkende theatermaker met bijzondere kwaliteiten, een internationaal podium geboden. Greco is momenteel al een van de toonaangevende jonge choreografen en dansers in de wereld. Doordat het Festival als een van de coproducenten optrad, kreeg hij nu de kans met zijn samenwerkingspartner Pieter C. Scholten de voorstelling *Rimasto Orfano* te maken, waarmee hij na het Festival de wereld heeft rondgereisd.

RIMASTO ORFANO, EMIO GRECO I PC

Stadsschouwburg Amsterdam, 12 en 13 juni 2002

Danser/choreograaf Emio Greco en regisseur Pieter C. Scholten onderzoeken in hun werk de wisselwerking tussen geest en lichaam waarbij ze de grenzen tussen dans en andere theaterdisciplines overschrijden. De verrassende en grillige bewegingsstijl van Greco zelf is een herkenbare karakteristiek in hun werken geworden. *Rimasto Orfano* ('verweesd achterblijven') begint met de aankondiging van de dood van Emio Greco. Vervolgens komt de danser zelf op en zoekt, gekleed in een lange witte jurk, zijn weg in een universum waar tijd stil lijkt te staan.

Uit de pers:

'Centraal staat nog steeds Greco's unieke taal: statische electriciteit, sidderend, dierlijk, doch steeds uiterst geconcentreerd en technisch verbazingwekkend.' (De Morgen)

'Rimasto Orfano is in één woord prachtig. Zijn dansers beheersen het kronkel- en fladderidroom van meester Greco vrijwel even goed en dus is het niet alleen hij die de show steelt met een zinderend lichaam en zwierige armen.' (NRC Handelsblad)

'De eenkleurige, sobere werelden van Emio Greco/Pc zijn weinig concreet, maar roepen wel concrete associaties op. Met slaapwandelaars, spoken of een wiebelig Russisch gelukspoppetje. Zo wordt alleen achterblijven toch iets heel moois.' (De Volkskrant)

ALIBI, MEG STUART/DAMAGED GOODS

KIT Tropenmuseum Lichthal, 14 t/m 16 juni 2002

ALIBI was zijn reputatie ver voor de Amsterdamse voorstellingen al vooruit. Alledrie de voorstellingen in de Lichthal van het Tropenmuseum raakten snel vol en de bezetting moest tot het uiterste worden opgerekt. Fysiek geweld thuis en op straat, onderdrukte emoties die als ze het onbewuste eenmaal verlaten, oncontroleerbaar zijn, daar ging het om in *ALIBI*. Choreografe Meg Stuart, een Amerikaanse die met haar gezelschap *Damaged Goods ALIBI* in Zürich maakte, zoekt telkens naar nieuwe vormen om haar levensvragen tot danstheater te maken. In *ALIBI* stompen de zeven performers elkaar, wordt agressie niet geacteerd, maar uitgeleefd en bespeelt een van de acteurs de zaal door te dreigen met zelfmoord. Waarmee deze productie de meest controversiële en spraakmakende werd van dit Holland Festival.

Uit de pers:

'ALIBI vreet zich een weg naar de compleet verblufte toeschouwer. De fanatieke danserslichamen stuiten van fysieke agressie en onderhuids geweld. Daarmee is het de lelijkste en grofste maar tegelijk meest politieke en aangrijpendste voorstelling van dit seizoen.' (De Volkskrant)

'Stuarts regie is scherp en deze fenomenale spelers zijn ronduit enerverend om mee te maken.' (NRC Handelsblad)

'ALIBI is een vervelende voorstelling, waarbij de irritatiegrens bij de toeschouwer bewust wordt overschreden. Dat Stuart haar doel – mensen aanzetten tot nadenken over hun eigen betrokkenheid bij het geheel – verwezenlijkt, zou als een compliment opgevat kunnen worden.' (Het Financieele Dagblad)

AMSTERDAM ROOTS FESTIVAL

Het Amsterdam Roots Festival is een initiatief van Stichting Amsterdam Roots, een samenwerkingsverband tussen de Melkweg, het Concertgebouw en het Tropeninstituut en het Holland Festival.

Het eerste lustrum van het Amsterdam Roots Festival is geslaagd verlopen met een recordaantal van 54.000 bezoekers. Het tweedaagse buitenfestival Roots Open Air in het Oosterpark bracht ca 45.000 mensen op de been. De gemiddelde zaalbezetting bedroeg 83 %. In negen dagen presenteerde het festival 56 concerten en 4 muziektheatervoorstellingen uitgevoerd door groepen van meer dan 25 verschillende nationaliteiten, een tweetal workshops en een videovertoning met muziekfilms en –documentaires.

Met vier uitverkochte avonden in de Lichthal van KIT-Tropenmuseum ging het festival onder het toeziend oog van de Ashanti koning voorspoedig van start met The National Dance Company of Ghana. De jeugdige flamencozanger Miguel Poveda kreeg staande ovaties voor zijn intense optreden in het KIT-Tropentheater.

De eerste dag van Roots Open Air kwam langzaam op gang en speelde zich af tussen het tentpodium met een viertal concerten en de videoprojecties van Roots in Beeld. Tijdens het Werelddorp op de tweede dag stroomde het park als vanouds vol met bezoekers die genoten van de vele optredens, verspreid over zeven podia. Beide dagen trokken de parades en workshops van de Mexicaanse indianen en de maracatú-groep uit Brazilië veel belangstelling. Het hart van Amsterdam Roots was dit jaar opnieuw de Melkweg met gedurende drie avonden in drie zalen een vijftiental concerten tussen trend en traditie met vele primeurs.

Izaline Calister opende hier met Fiesta Kurasoleño, een project in opdracht van het festival. Ze ging in bigband bezetting terug naar haar roots met een dampend Curaçao's feest. De oude meesters van Orchestra Baobab uit Dakar zorgden als afsluiter voor een uitgelaten hoogtepunt, waarna de dj's van de Crossfader-wereldeditie de stemming nog tot laat warm hielden.

Op de slotdag in het Concertgebouw presenteerde het Wereld Kinderfestival voor een bonte verzameling jonge toeschouwers optredens van internationale en nationale jeugdgroepen met als thema India-Suriname-Nederland. Het verrassende gastoptreden van de Tsjetsjeense dansgroep Daymokhk zorgde voor groot enthousiasme. Amsterdam Roots werd feestelijk afgesloten in het Concertgebouw met de Noite Brasil.

RANDPROGRAMMERING

Het Festival wil op een zo adequaat mogelijke manier zijn publiek informeren. Het Festival wil zich daarbij onderscheiden van het reguliere voorstellingsaanbod door de programmering in een context te plaatsen en te fungeren als platform voor discussie en debat. In het geval van een internationaal georiënteerd festival zoals het Holland Festival, moet er een connectie worden gemaakt tussen de lokale en de internationale context van een voorstelling en tussen (internationale) kunstenaars en het publiek.

Tijdens deze editie van het Holland Festival werden rondom de voorstellingen verschillende randprogramma activiteiten georganiseerd voor publiek én voor professionals. De verschillende programma's werden zeer goed bezocht (bezoekersaantallen, zie bijlage) waaruit eens te meer blijkt dat het publiek steeds meer behoefte heeft aan een informatief kader om zo het voorstellingsprogramma in een context te kunnen plaatsen. In de komende jaren zal het Holland Festival de randprogrammering structureel uitbreiden en als substantieel en volwaardig onderdeel in de programmering opnemen.

Publiek

In 2002 werden er voor het publiek gesprekken met de artiesten gearrangeerd, inleidingen gehouden, een themamiddag georganiseerd en een educatief programma aangeboden.

Het Holland Festival bood voor aanvang van de voorstellingen inleidingen aan door theatermakers, dramaturgen, vertegenwoordigers van het gezelschap of journalisten. De inleidingen informeerden het publiek over de ontwikkeling van een gezelschap of maker en plaatste de gepresenteerde voorstelling in een (historische) context.

Alle nationale en internationale theatermakers, choreografen en componisten die het Holland Festival presenteerde waren ook tijdens het Festival aanwezig. Voor publiek werden gesprekken met de makers georganiseerd. De gesprekken vonden plaats in informele setting en het publiek kreeg ruimschoots de gelegenheid om vragen te stellen.

Daarnaast werd er rond de voorstellingen *Alkestis* van de MÜNCHNER Kammerspiele en *Bacchanten* van ZT Hollandia een themamiddag over Euripides georganiseerd waar Johan Simons (ZT Hollandia), Gerardjan Rijnders (TA), Ivo van Hove (TA) en Jossi Wieler (MÜNCHNER Kammerspiele), aan de hand van videofragmenten vertelden over hun specifieke interpretaties van Euripides' tragedies.

Professionals

In 2002 werd voor de eerste keer een symposium georganiseerd: *The Future of Festival Formulae*, waarbij een aantal vooraanstaande internationale collega's uit het festivalcircuit in een ontmoeting met Nederlandse collega's van gedachten konden wisselen over de positie en de toekomst van internationale festivals. Sprekers tijdens dit symposium waren Nele Hertling van het Hebbel-Theater in Berlijn, Rose Fenton van het LIFT festival in Londen, Michal Merczynski van het Malta Festival in Polen en Toni González van Escena Internacional BCN Barcelona, zij werden geïnterviewd door Laurent Dreano, voorzitter van de IETM / Lille 2004. Het symposiumprogramma bestond daarnaast uit een drietal workshops onder leiding van Jan Zoet van de Rotterdamse Schouwburg, Ben Hurkmans van het Fonds voor de Podiumkunsten en Dragan Klaić, voorzitter van EFA.

De resultaten van deze dag zijn in een verslag vastgelegd. Hiervan wordt een tweetalige uitgave gemaakt die niet alleen aan deelnemers maar ook aan collega's uit het vak en anderszins geïnteresseerden zal worden toegezonden. De uitgave geeft een helder beeld van al die aspecten die van belang zijn bij de afwegingen die gemaakt moeten worden bij de positiebepaling van een festival. In 2003 zal hierop een vervolg worden georganiseerd. In samenwerking met Gaudeamus organiseerde het Holland Festival onder de titel *Ars Nova* een driedaags programma voor 22 internationale festivalprogrammeurs op het gebied van nieuwe muziek. Het programma bestond uit een bezoek aan diverse Holland Festival voorstellingen, formele en informele meetings, debatten, videopresentaties, discussies over de relatie tussen muziek en het nieuwe muziektheater, gezamenlijke diners en recepties.

Educatie project

Het Holland Festival organiseerde samen met Bekijk 't een gecombineerde dans-, video- foto- en afficheontwerp-workshop met ongeveer 50 scholieren rondom de dansvoorstelling *Rimasto Orfano* van Emilio Greco. Onder de best denkbare begeleiding: van een van de danseressen uit het gezelschap en professionele foto- en video-editors van Bekijk 't. De scholieren presenteerden zelf vol trots hun werk: een film, plus een foto- en affiche expositie bij de première in de Stadsschouwburg in Amsterdam. Deze expositie was ook toegankelijk voor publiek (voor een uitgebreid verslag van dit project verwijzen we naar de betreffende bijlage).

SAMENWERKING

Zoals gebruikelijk voor de wijze waarop het Holland Festival haar programma samenstelt en produceert, is ook dit jaar weer met een groot aantal partners samengewerkt. Per productie wordt samenwerking gezocht met productionele en/of artistieke partners.

Bacchanten werd mede mogelijk gemaakt door Ruhr-Triennale, Wiener Festwochen, KunstenFESTIVALdesArts Brussel, Cultural Olympiad Athene en Festival der Welt Düsseldorf.

Three Tales was een coproductie van: het Holland Festival, de Wiener Festwochen, Settembre Musica/Torino City Council, Bite:02 Barbican London, Festival musica Strasbourg, Festival d'Automne à Paris/Cité de la Musique, Hebbel-Theater Berlin, Centro Cultural de Belem Lisboa, Spoleto Festival en Brooklyn Academy of Music/Bam Next Wave Festival.

Turandot in het Oosterpark was een coproductie van De Nederlandse Opera de NPS en het Holland Festival.

Rimasto Orfano was een coproductie van: Zwaanproducties/coproductie Holland Festival, KunstenFESTIVALdesArts en Kaaithheater Brussel, Théâtre de la Ville Parijs en Festival Oriente Occidente Rovereto. Met steun van het Fonds voor de Podiumkunsten.

Alibi was een coproductie van: Damaged Goods/ coproductie Schauspielhaus Zürich, Kaaithheater Brussel, Théâtre de la Ville Parijs en Théâtre Garonne Toulouse. Met steun van de Vlaamse Regering.

Bloed was een coproductie van het Nederlands Blazers Ensemble en het Holland Festival. De samenwerking met de NPS (radio4) bestond dit jaar uit de registratie en uitzending van de concerten van Steve Reich en Cornelis de Bondt.

Naast samenwerking met producenten bij de ontwikkeling van een voorstelling probeert het Holland Festival ook de beste locatie voor een voorstelling te vinden. Specifieke eisen en/of de omvang van bepaalde producties zijn de reden dat vaak wordt uitgeweken naar niet reguliere locaties. Hierbij moet overigens worden opgemerkt dat ook het gebrek aan theateraccommodaties een rol speelt. Productioneel betekent dit dat er veel kosten gemaakt moeten worden om een locatie geschikt te maken voor gebruik. Dit jaar bouwde het Festival in de Oude Kerk een concert accommodatie t.b.v. de programma's van Cornelis de Bondt. Het ontbreken van een zogenaamd vlakke vloer theater met voldoende speeloppervlak en het feit dat de accommodaties op het Westergasfabriek terrein nog steeds niet beschikbaar waren, hadden tot gevolg dat in de Lichthal van Tropeninstituut een accommodatie voor ruim 400 personen moest worden gebouwd. Een oplossing die mede mogelijk werd in samenwerking met het Amsterdam Roots Festival die in dezelfde ruimte een voorstelling presenteerde.

Speerpunten van het Kunstenplan "Allianties" van de Gemeente Amsterdam.

Naast samenwerking met producenten bij het tot stand brengen van producties, is het Holland Festival actief in diverse nationale en internationale netwerken en overlegstructuren die tot doel hebben om deskundigheid op specifieke terreinen uit te breiden en over te dragen.

Internationaal is het Holland Festival lid van zowel het IETM (International European Theatre Meeting) als de EFA (The European Festivals Association).

In Amsterdam is het Holland Festival een actief deelnemer van het ACI (Amsterdamse Culturele Instellingen), waarin het zitting heeft namens het Amsterdams Festival Overleg (AFO). Dit overleg waarin twaalf festivals zijn vertegenwoordigd is een initiatief van het Holland Festival. Doel van dit overleg is de uitwisseling van kennis, afstemming van periode en programmering. Op uitvoerend niveau vindt met regelmaat uitwisseling plaats van tijdelijke medewerkers op het gebied van productie en publieksmedewerkers en wordt materiaal uitgewisseld. Belangrijkste resultaat van het AFO in 2002 was de uitvoering van een SWOT-analyse van de twaalf aangesloten festivals.

Met deze analyse willen de festivals enerzijds een bijdrage leveren aan de formulering van een Amsterdams festivalbeleid en anderzijds op basis hiervan werkgebieden afbakenen waarop samenwerking kan worden gestart of geïntensiveerd.

De structurele samenwerking tussen het Holland Festival en de Stichting Amsterdam Roots Festival (ARF) heeft als doel een diverser en kwalitatief hoogwaardige programmering. Het van oorsprong vooral op wereldmuziek gerichte programma van het ARF heeft nu ook onderdelen als theater en film in zijn programma. Het meest opvallende resultaat van de samenwerking is het gratis toegankelijke Werelddorp in het Oosterpark. Aangezien Julidans direct volgt op het Holland Festival is zowel met het bestuur als met de directie regelmatig overleg geweest over afstemming van programmering en zijn voor de toekomst mogelijke samenwerkingsprojecten besproken.

Aangezien het programma van het Festival gezien zijn specifieke opdracht vaak voor het publiek onbekende kunstenaars presenteert, besteedt het Festival veel energie en middelen aan een doordacht marketing- en communicatieplan. Er werd tijdens het Festival veel aandacht geschonken aan het informeren van het publiek. Naast programmaboeken en weekkranten werd een uitgebreid randprogramma aangeboden. Ook in de programmering zelf toonde het Holland Festival de ambitie om een breed en divers publiek te willen bereiken. De samenwerking met het Amsterdams Roots Festival en de Opera in het Oosterpark zijn daarvan de meest zichtbare voorbeelden. Dat de programmering op deze wijze daadwerkelijk ook een groot publiek weet te bereiken blijkt uit een gemiddeld bezettingspercentage van 82%. Een stijging van 4% t.o.v. 2001.

Op het gebied van educatie bood het Festival ook dit jaar weer een project voor scholieren aan. De opzet en evaluatie hiervan vindt u in de bijlage. Daarnaast is de toegankelijkheid van het Festival voor studenten en scholieren verder gestimuleerd door een specifiek prijsbeleid. Na de goede ervaringen met de zogenaamde Kunststudentenpas in drie voorgaande jaren werden dit jaar alle voorstellingen voor elke student voor € 10,00 aangeboden en de CKV-prijs voor scholieren op € 7,50 vastgesteld. Het resultaat van deze actie was bijzonder positief. 7,5% van de bezoekers dit jaar was student, hetgeen een ruime verdubbeling betekent t.o.v. 2001 (3%). Het gemiddelde percentage scholieren bij voorstellingen bedroeg 2%.

MARKETING & COMMUNICATIE

Doelstellingen

Het primaire doel van de communicatie- en marketinginspanningen is het bereiken van een hogere gemiddelde zaalbezetting. De gemiddelde zaalbezetting bedroeg dit jaar 82%, dit is 4% hoger dan in 2001 en 2000 (beide jaren 78%). Ook het gemiddeld aantal bezoekers per voorstelling is gestegen: 501 bezoekers per voorstelling tegen 410 bezoekers in 2001 en 336 bezoekers in 2000.

Het secundaire doel is het vergroten van de naamsbekendheid en de versterking van het corporate imago van het Holland Festival bij het Nederlandse theaterpubliek. Naar het publiek werd een toegankelijke en herkenbare festivalhuisstijl gehanteerd, zowel in vorm als in tone-of-voice. Ook werd meer aandacht dan voorheen geschonken aan de inhoudelijke toelichting op de voorstellingen, onder meer via de website en door middel van programmaboeken en tijdens het festival via inleidingen en nagesprekken. De reacties hierop waren zeer positief.

Vanaf de zomer van 2001 is er veel energie gestoken in het aanhalen en verbeteren van de (persoonlijke) contacten met de media. Veel aandacht werd besteed aan een up-to-date en volledige informatievoorziening aan de media in de vorm van fact sheets, achtergrondinformatie en beeldmateriaal. Het persadressenbestand werd uitgebreid en het internationale bestand werd geheel vernieuwd. De aandacht van de internationale pers was groter dan in 2001. Het doorvoeren van tweetaligheid in alle uitingen (drukwerk, website, persberichten) heeft daarbij geholpen. Dit beleid heeft zijn vruchten afgeworpen. Niet alleen was de aandacht minstens zo groot als bij een 'normaal' festival, ook de toon en inhoud van de artikelen en recensies waren genuanceerder dan tijdens het Festival van 2001.

Doelgroepen

Uit het publieksonderzoek 2001 blijkt dat er nauwelijks verschillen zijn in het profiel van de bezoekers van nu en drie jaar geleden: we trekken op landelijk niveau (40%) hoogopgeleide (86%) mannen en vrouwen, die regelmatig voorstellingen en concerten bezoeken. Ze zijn progressief denkend, lezen de Volkskrant en het NRC. De Uitkrant wordt door veel bezoekers gelezen, evenals opiniebladen als Vrij Nederland (31%) en glossy's als Elle. Tweederde van de bezoekers uit Amsterdam kijkt regelmatig naar AT5. Radio 1 en 4 zijn het meest beluisterd, m.n. door het oudere publiek (51+). Al enige jaren is er een betere spreiding van het publiek over de leeftijdscategorieën, waarbij vooral de jongeren tot dertig jaar beter vertegenwoordigd zijn. De nieuwe bezoeker is nog geen 34 jaar oud, terwijl de vaste bezoeker de 45 jaar is gepasseerd.

Studenten

In 2001 is veel aandacht en geld gestopt in het werven van kunststudenten. De respons was met 2,7% van de totale kaartverkoop niet wat ervan verwacht werd. Het werven van studenten is daarom dit jaar uitgebreid naar alle studenten WO en HBO. In alle festivaluitingen werd vermeld dat studenten op vertoon van hun collegekaart voor € 10 kaarten konden kopen voor alle voorstellingen. Het aandeel studenten groeide naar 7,5% van de totale kaartverkoop.

Scholieren

Er werd dit jaar veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van een op maat gemaakt educatieproject voor middelbare scholieren. Voor scholieren, die de vakken CKV en KCV volgen, werd een speciale toegangsprijs van € 7,50 gehanteerd. In totaal werden 283 CKV/KCV-kaarten verkocht (3% van de totale kaartverkoop).

Communicatie

Als gevolg van de politieke besluitvorming rond het voortbestaan van het Holland Festival in het najaar van 2001, heeft de ontwikkeling van het corporate communicatiebeleid enige maanden op een laag pitje gestaan. In januari 2002 is besloten om, gezien het kleine aantal voorstellingen en het uitgekilde budget, het Holland Festival in 2002 in de luwte te laten opereren en pas in 2003 weer groot uit te pakken. Dit jaar werd vooral gebruik gemaakt van traditionele communicatiekanalen als persmedia, radio/televisie, drukwerk en affichering. Uiteraard werden deze toegesneden op de diverse doelgroepen. Waar mogelijk is gebruikgemaakt van nieuwe communicatiekanalen:

Het gericht kiezen voor sales acties, mede gebaseerd op de uitkomsten van het publieksonderzoek, hebben resultaat gehad. Het aandeel van de sales acties op de totale kaartverkoop steeg van 1,3 % in 2001 naar 8,7% in 2002.

Communicatiemiddelen

Festivalbrochure

Het programma van het Festival 2002 is reeds op 15 februari aan de binnen- en buitenlandse media toegezonden. De brochure met het complete programma-overzicht werd eind maart aan het publiek toegezonden en over talloze locaties verspreid: 25.000 adressen uit het Holland Festival klanten- en relatiebestand; 4.000 geleende adressen van theaters en gezelschappen; 45.000 abonnees van Vrij Nederland; 25.000 exemplaren voor theaters en uitgaanslocaties in Amsterdam, de AUB Ticketshop en alle VVV's en VSCD-theaters in heel Nederland.

Internet

In 2001 werd een nieuwe website gebouwd met een publieks- en een persgedeelte. Na een proefperiode tijdens het Festival van 2001 werd de site dit jaar verbeterd: de site bleek goed te functioneren: er kwamen bijna 40.000 bezoekers op de site tussen 1 mei en 15 juli, een groei van 25% ten opzichte van 2001. De gemiddelde tijd die een bezoeker op de site doorbracht bleef ongeveer gelijk: 3½ minuut. Ook het aantal internetbezoekers in de maanden juli t/m september is gestegen.

Affiches en folders

De zes campagne-affiches werden in zwartwit en met handgeschreven titels uitgevoerd, maar kregen tegelijkertijd een strak en stijlvol aanzien. Hiermee benadrukten we dat het Festival weliswaar klein was, maar dat aan de kwaliteit niet getwijfeld hoefde te worden. Het affiche van *Three Tales* is genomineerd voor de Theaterafficheprijs 2002. Voor alle producties werden flyers en/of folders gemaakt, in totaal zeven stuks in een oplage van 30.000 exemplaren.

Advertenties en commercials

Advertenties werden gericht op dagbladen, week-en maandmedia verdeeld. Er werd gekozen voor commercials op de lokale Amsterdamse televisiezender AT5. Op radio 4 was van 27 mei t/m 4 juni dagelijks een spot te horen. In de week voorafgaande aan de opening (3 t/m 7 juni) draaide op radiò 1 en 747AM dagelijks op spijtijden een spot waarin Ivo van Hove persoonlijk het Festival aanpreef.

Programmaboeken

Voor alle producties werden dit jaar programmaboeken gemaakt, met daarin uitgebreide achtergrondinformatie over de voorstelling, interviews met de makers en zonodig songteksten en/of libretto's. De reacties van publiek en pers op de programmaboeken waren zeer positief. De programma's voorzagen in een behoefte aan meer uitleg voor weinig bekende en vaak complexe producties.

Direct Mail

Voor het festivalprogramma als geheel en voor individuele producties is gebruik gemaakt van direct mail. Gebruikt werden: eigen bestand van vaste klanten, vrienden, geïnteresseerden en relaties (25.000 adressen); bestanden van derden (zoals bijvoorbeeld van ZT Hollandia, Toneelgroep Amsterdam, Nederlands Blazers Ensemble, Muziekcentrum de IJsbreker, het Muziektheater, Stadsschouwburg Amsterdam).

FINANCIËN

Subsidiënten/sponsors/eigen inkomsten

Het Holland Festival ontving in 2002 € 1.338.697 subsidie van het Ministerie van OCenW (inclusief een verhoging van € 185.220 t.o.v 2001).

De bijdrage van de Gemeente Amsterdam bedroeg € 578.088. Dit bedrag is inclusief € 181.512 die Amsterdam voor 2002 incidenteel ter beschikking stelde. Het Fonds voor de Podiumkunsten kende € 90.756 toe uit het budget internationalisering.

Gezien de maat van het Festival en het tijdstip waarop het beschikbare budget beschikbaar was, heeft het Festival dit jaar geen beroep gedaan op een bijdrage van zijn Vrienden en sponsors.

Desondanks hebben een aantal bedrijven toch hun jaarlijkse bijdrage betaald, totaal € 15.176. Op een enkel fonds na werden geen bijdragen van fondsen gevraagd en ontvangen.

De Vereniging BUMA droeg € 10.000 bij voor de muziekprogrammering. Met de hoofdbegunstiger, de VandenEnde Foundation, werd het contract voor 1 jaar opgeschort. De VandenEnde Foundation zal voor de jaren 2003 en 2004 als hoofdbegunstiger optreden.

Van de negen producties werden tweeëntwintig voorstellingen gespeeld. Bij een gemiddelde zaalbezetting van 82% bedroeg de totale netto recette € 151.450. Wegens het vervallen van de geplande concerten van Fairuz is dit € 128.268,00 lager dan de begrote € 279.718.

15% eigen inkomsten maatregel Ministerie van OCenW

In het jaarverslag 2001 is melding gemaakt van het geschil met het Ministerie van OCenW over de toepassing van "15% eigen inkomsteneis". In voorgaande jaren was deze regeling niet van toepassing op het Holland Festival. Nu bovendien de eigen inkomsten uit bijdragen van Vrienden, fondsen en sponsors geen onderdeel van de berekening mogen uitmaken, leek deze eis voor het Holland Festival niet haalbaar. In december 2002 is hierover met het Ministerie overeenstemming bereikt. Afgesproken is dat genoemde bepaling niet zal gelden voor het jaar 2002, dat voor de jaren 2001, 2003 en 2004 wel aan de eigen inkomstennorm zal worden voldaan en binnen de huidige cultuurnota-periode zal worden afgerekend op het gemiddelde van de jaren 2001, 2003 en 2004. Hierbij zullen conform de regelingen in het Financiële Handboek ook de bijdragen van de omroepen als publieksinkomsten worden meegeteld.

Naar het zich nu laat aanzien zal het tekort uit 2001 kunnen worden gecompenseerd met de inkomsten van 2003 en 2004. Bovendien zullen we in de jaarrekening 2003 alsnog een overzicht toevoegen van de omroepbijdragen.

Eigen vermogen

Bij aanvang van de kunstenplanperiode 2001-2004 bedroeg het eigen vermogen € 33.839 negatief. Het jaar 2001 werd met een positief resultaat (€ 30.019) afgesloten. Het verslagjaar gaf een positief resultaat van € 62.284. Het eigen vermogen van de stichting Holland Festival bedraagt per 31-12-2002 € 58.464. Daardoor is een hoognodige, beperkte risicodekking aanwezig.

Kwantitatieve gegevensHOLLAND FESTIVAL 2002

Aantal dagen van het festival	15 dagen	(2001 : 23 dagen)
Aantal locaties	10	(2001 : 17 locaties)

AANTAL MANIFESTATIES PER PROGRAMMA ONDERDEEL

	2002		2001	
	aantal programma onderdelen	aantal bezoekers	aantal programma onderdelen	aantal bezoekers
voorstellingen HF	22	17.541	129	33.638
voorstellingen Roots	11	53513	13	36594
tentoonstelling	0	0	1	2.000
symposia	3	171	0	0
nagesprekken	13	1.620	19	1.556
totaal progr.onderdelen	49	72.845	162	73.788

SPECIFICATIE VAN VOORSTELLINGEN NAAR DISCIPLINE

	2002			2001		
	aantal producties	aantal voorst.	aantal bezoekers	aantal producties	aantal voorst.	aantal bezoekers
<u>Holland Festival</u>						
opera/muziektheater HF	2	5	10.105	3	11	12.512
muziek/concerten HF	3	6	1.228	13	13	6.525
theater HF	2	6	4.091	7	46	7.540
dans HF	2	5	2.117	8	19	6.114
film HF	0			2	40	947
totaal Holland Festival	9	22	17.541	33	129	33.638

Roots Festival

muziek Roots	5	5	6.363	8	11	10.594
theater Roots	1	4	2.150	0	0	0
dans Roots	0	0	0	1	1	1.000
film Roots	2	2	45.000	1	1	25.000
totaal Roots Festival	8	11	53.513	10	13	36.594

SPECIFICATIE VAN DE VOORSTELLINGEN NAAR LOCATIE

	2002		2001	
	aantal voorst.	aantal bezoekers	aantal voorst.	aantal bezoekers
<u>Holland Festival</u>				
Arti	2	143	0	0
Balie	0	0	10	197
Bellevue	0	0	14	1.504
Carré	6	4.950	0	0
concertgebouw	0	0	4	2.850
Filmuseum	0	0	30	750
Gasthuis	0	0	3	66
Kerken	4	1.085	0	0
Kit Tropeninstituut	3	941	0	0
Loods 6	0	0	20	1.200
muziektheater	0	0	4	4.628
Oosterpark	2	8.000	2	8.000
Paradiso	0	0	5	2.538
Stadsschouwburg	5	2.422	19	8.061
Zuiveringshal	0	0	18	3.844
totaal voorstellingen HF	22	17.541	129	33638

Roots Festival

Concertgebouw	2	3.041	2	4.050
Kit Tropeninstituut	4	2.150	6	1.386
Melkweg	3	3.322	3	5.158
Oosterpark	2	45.000	2	26.000
totaal voorstellingen Roots	11	53.513	13	36.594

ORGANISATIE/MEDEWERKERS

Zoals gebruikelijk werkt het Festival gedurende de voorbereidende periode met een kleine vaste kern, die naarmate het Festival dichterbij komt wordt uitgebreid met medewerkers die op tijdelijke en /of parttime basis in dienst zijn. Gezien de maat van het Festival in 2002 is het aantal fulltime arbeidskrachten ten opzichte van voorgaande jaren gedaald. Gezien de hoeveelheid werk die in korte tijd moest worden gerealiseerd, is dit jaar geen gebruik gemaakt van stagiaires. Het Festival heeft geen eigen CAO. Sedert een aantal jaren wordt de CAO van het VNT als richtlijn gebruikt.

In het kader van de afspraken die met beide overheden zijn gemaakt met betrekking tot de inrichting van de organisatie is met ingang van 8 maart 2002 is een nieuwe fulltime stafpositie gecreëerd om de bestaande parttime research functie te versterken. Maaïke van Geijn (voormalig medewerkster van het TIN en daar verantwoordelijk voor het internationale bezoekersprogramma) fungeert als contactpersoon tussen de artistieke leiding en het internationaal netwerk van deskundigen. Zij doet zelfstandig research en beheert het informatie systeem. Daarnaast is zij belast met de inhoudelijke voorbereiding van de randprogrammering.

Sponsorwerving en relatiebeheer zullen in de komende jaren een steeds intensievere tijdsbesteding vragen. De professionalisering en de toenemende concurrentie op de sponsormarkt vragen van de organisatie een grotere inzet om de gestelde doelen te realiseren. Daarbij komt dat verscheidene sponsors hun relatie met het Holland Festival hebben beëindigd, vanwege de langdurige onduidelijkheid over de toekomst van het festival. Het binden van nieuwe sponsors aan het Festival heeft een hoge prioriteit. Daarnaast behoeft ook de Vriendenkring van het Festival verdere uitbreiding. Jerry Smit (als accountmanager bij PinkRoccade Public was hij verantwoordelijk voor het salesbeleid bij de Informatie Beheergroep in Groningen en het ministerie van OCenW) is per 1 oktober 2002 aangesteld als Sponsorwerver/relatiebeheerder. Tot zijn taak behoort het vormgeven van het sponsorbeleid van het festival.

	fte
Festivalleiding , Ivo van Hove	management overeenkomst
Dagelijkse leiding , Jacques van Veen	1,0
Research , Maaïke van Geijn	1,0 vanaf 18-03-02
Sponsoring en relatiebeheer , Jerry Smit	1,0 vanaf 01-10-02
Financiën , Teun Taal	0,8
Ellen Bijsterbosch	0,6 0,8 vanaf 01-09-02
Productie , Sigi Giesler	0,85
Katrien Sitters	0,83
Han van Poucke	0,8 vanaf 01-11-02
Tyche van Bommel	1,0 tijdelijk (3,5 maand)
Publiciteit en marketing , Benien van Berkel	0,9
Jessica Tepe	0,9
Cathalijne De Wilde	1,0 tijdelijk (3,5 maand)
Astrid ten Siethof	1,0 tijdelijk (5 maanden)
Marijke van der Kind	1,0 tijdelijk (3 maanden)
Secretariaat , Annick Fransen	0,8
Peter Capel	1,0 tijdelijk (1 maand)
Archief , Henny Knap	0,2

Adviseurs

Muziekadviseur

Henk van der Meulen (hoofd afdeling muziek en dans van de NPS Televisie)

Adviseurs Electric Guitar now 2003

Gert Jan Blom (artistiek leider van het Metropole Orkest);

Jan Willem Sligting (programmeur van Paradiso).

Dansadviseurs

Myriam De Clopper (B), programmeur van Kunstcentrum de Singel te Antwerpen;

Francesca Spinazzi (D), adviseur van Tanztheater Wuppertal, (ex)programmeur van Deutsches Nationaltheater te Weimar en La Filature te Mulhouse;

Jaap van Baasbank, medeoprichter en eigenaar van impresariaat "Van Baasbank & Baggerman", en programmeur van Julidans.

Internationale adviseurs

David Thushingham (GB), freelance programmeur, Kent;

Graham Sheffield (GB), artistiek directeur Barbican Centre Londen;

Viviana Tellas (ARG), theaterregisseur en programmeur, Buenos Aires;

Joan Maria Gual (ES), artistiek directeur Teatre Lliure;

Roman Dolzhansky (RU), journalist en programmeur NET Festival;

Robyn Archer (AUS), artistiek directeur Melbourne Festival;

Nele Hertling (D), artistiek directeur Hebbel-Theater, Berlijn;

Franco Quadri (I), journalist Ubulibri, Milaan;

Graciela Casabé (ARG), artistiek directeur II Festival Internacional de Buenos Aires;

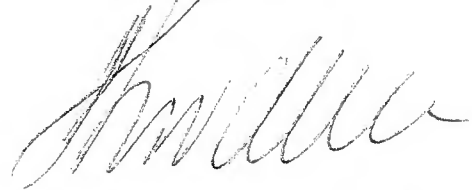
Jane Moss (VS), artistiek directeur Lincoln Center for the Performing Arts, New York.

Amsterdam, 23 april 2003

S.J. Noorda
voorzitter

H.B. van der Veen
penningmeester

HOLLAND FESTIVAL - EXPLOITATIEREKENING 2002

EXPLOITATIE

2002

fte EURO

BATEN

A OPBRENGSTEN

A.1 Directe Opbrengsten

A.1.1 Publieksinkomsten	151.450
A.1.2 Overige directe opbrengsten	3.814

A.2 Indirecte opbrengsten

A.2.1 Algemene sponsoring	23.810
A.2.2 Overige indirecte opbrengsten	15.176

Totaal opbrengsten	194.250
---------------------------	----------------

B Bijdragen

B.1 Subsidie OCenW	1.338.697
B.2 Overige subsidies	668.844

Totaal bijdragen	2.007.541
-------------------------	------------------

B.3 Diverse baten	20.632
-------------------	--------

Som van opbrengsten en bijdragen	2.222.423
---	------------------

LASTEN

C BEHEERSLASTEN

C.1 Beheerslasten personeel	4,83	279.797
C.2 Beheerslasten materieel		294.568

Totaal beheerslasten	4,83	574.365
-----------------------------	-------------	----------------

D ACTIVITEITENLASTEN

D.1 Activiteitenlasten personeel	4,56	221.388
D.2 Activiteitenlasten materieel		1.338.490

Totaal activiteitenlasten	4,56	1.559.878
----------------------------------	-------------	------------------

D.3 Diverse lasten		25.896
--------------------	--	--------

Som van beheers- en activiteitenlasten	9,38	2.160.139
---	-------------	------------------

Saldo	62.284
--------------	---------------

HOLLAND FESTIVAL - SPECIFICATIE AKTIVITEITENLASTEN MATERIEEL 2002

productie nummer		UITKOMST 2002		BEGROTING	
		EURO		EURO	
	theater				
0433	Alkestis	102.873		115.703	
0432	Bacchanten	113.533		117.826	
	Totaal theater		216.406		233.529
	muziektheater				
0231	Three Tales	239.144		259.990	
0232	Turandot in het park	66.259		70.000	
	Totaal muziektheater		305.403		329.990
	muziek				
0341	Bloed 1, 2 en 3	201.985		184.423	
0342	Karkas	68.248		96.377	
0343	Grandhotel	8.808		11.262	
0345	Fairuz	0		204.777	
	Totaal muziek		279.041		496.839
	dans				
0531	Rimasto Orfano	44.318		37.404	
0533	Alibi	91.534		101.787	
	Totaal dans		135.852		139.191
0825	Roots		45.720		45.378
	bijzondere activiteiten				
0821	Voor-en nagesprekken	2.927		2.250	
0822	Over Euripides	2.154)		
0823	The future of the festival	15.957)	7.000	
0824	Ars Nova congres	1.797)		
	Educatie project	5.292		0	
	totaal bijzondere activiteiten		28.127		9.250
	diversen				
	Premierekosten	9.624		9.000	
	annulering zaalhuur				
	Concertgebouw 2 av.	8.829		9.257	
	Muziektheater 5 av.	12.600		12.600	
	Bellevue	6.800		6.807	
	Stadsschouwburg 1/2 mnd.	3.302		11.400	
	Carré	15.000		0	
	Onvoorzien	12.436		40.000	
	Totaal diversen		68.591		98.314
	specifische publiciteit		237.334		
	internet side		22.016		
	TOTAAL		1.338.490		1.352.491

HLB Schippers

Accountants Fiscalisten Juristen

ACCOUNTANTSVERKLARING

Opdracht

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening 2002 van Stichting Holland Festival te Amsterdam gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen, dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor de financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de stichting daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 31 december 2002 en van het resultaat over 2002 in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor de financiële verslaggeving.

HLB Schippers
Accountants Fiscalisten Juristen

A.C.P. Vermeulen RA

Amsterdam, 23 april 2003

Global in Reach, Local in Touch

Wibautstraat 137G - Postbus 95333, 1090 HH Amsterdam, Telefoon (020) 663 00 01, Fax (020) 663 02 36. E-mail amsterdam@hlb-schippers.nl

Op onze diensten zijn de algemene voorwaarden van HLB Nederland Accountants & Consultants bv van toepassing, gedeponeerd bij de K.v.K. te Amsterdam onder nummer 3510. HLB Schippers is een maatschap welke gevormd wordt door besloten vennootschappen.

HLB Schippers is a member of International. A world-wide organization of accounting firms and business advisers

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 EVALUATIE EDUCATIEPROJECT

Inleiding

Dit jaar adopteerde het Holland Festival een middelbare school in Amsterdam om aan een educatief project te werken. Afhankelijk van de programmering, de schoolvakanties en de ervaring die kinderen hebben met kunst en cultuur, werd er een op maat gemaakt programma samengesteld in samenwerking met de stichting Bekijk 't rondom één voorstelling in het festival. Het Holland Festival prefereert het werken met scholen die niet een voor de hand liggende link met het festival hebben, b.v. wegens de fysieke afstand van het centrum of het aantal leerlingen met een niet Nederlandse culturele achtergrond.

In dit jaar werkte het Holland Festival met twee klassen van de middelbare school "Reigersbos" in Amsterdam Zuidoost. Deze school kenmerkt zich door een hoog percentage (80%) allochtone leerlingen met diverse culturele achtergronden. De deelname aan het project was verplicht. Het project waar de kinderen aan werkten, betrof de dansvoorstelling "Rimasto Orfano" van Emio Greco. Bekijk't heeft het gehele project vastgelegd op film.

Doel van het educatieve project

Het verbreden van de horizon van tieners teneinde een groter bewustzijn te creëren en interesse te tonen voor de podiumkunsten

Het achterliggende doel van dit project is het verbeteren van de relatie tussen het Holland Festival en de inwoners van Amsterdam, tieners in het bijzonder.

Realisatie

Als voorbereiding van het bezoek aan de voorstelling van Emio Greco, volgden de tieners een dansworkshop. Alles werd door hun klasgenoten vastgelegd op film, foto of in een tekening. Zowel het volgen van de workshop als het vastleggen van de workshop was onderdeel van het programma.

De resultaten van deze verschillende registraties op film, foto en op papier werden tentoongesteld in de Foyer en in de gangen van de Stadsschouwburg in Amsterdam, alwaar de voorstelling plaats vond.

Het project nam vier dagen in beslag, drie weken voordat het Holland Festival van start ging

Deel 1: Introductie les op school

In deze les legde een vertegenwoordiger van het Holland Festival uit wat het project inhield; wat het Holland Festival is en wat Bekijk't in deze zou gaan betekenen. Om een indruk te geven van waar het project over zou gaan, werd er een videoband getoond van een eerdere voorstelling van Emio Greco. Aan het einde van deze introductie konden de leerlingen zich inschrijven voor een registratiemethode: filmen, fotograferen of tekenen. Na deze introductie keek een groot deel van de groep met enthousiasme uit naar het vervolg van dit project.

Datum: 21 mei; duur: één uur

Deel 2: Introductie van het maken van een video, het fotograferen en het tekenen

In deze les kregen de leerlingen een eenvoudige instructie hoe te werken met een (digitale) camera die zowel voor foto's als voor videopnamen gebruikt kon worden. De tekenaars werd uitgelegd hoe je mensfiguren kunt tekenen en hoe je een affiche voor een voorstelling kan maken

Datum: 28 mei; duur: drie kwartier

Deel 3: Dansworkshop: in een repetitieruimte buiten de school

De dansworkshop werd door Barbara Meneses gegeven. Zij is één van de dansers van Emio Greco. In drie kwartier heeft zij geprobeerd de kinderen (in vier kleine, roulerende groepen van ongeveer 12 leerlingen) een beter idee van hun eigen lichaam, door rek -en strek oefeningen samen met ze te doen. Na het opwarmen, oefenden ze een klein deel van de voorstelling die zij zouden gaan zien. Hoewel het een vreemde ervaring voor hen was, werkten alle kinderen met toewijding mee.

Tijdens deze workshop werd door een andere groep registraties gemaakt op de drie eerder besproken wijzen.

Dag: 28 mei; duur: anderhalf uur voor elke groep

Deel 4: Voorbereiding van de tentoonstelling: op school

Een videoespecialist hielp de leerlingen met het redigeren van hun eigen videomateriaal. Zo konden ze bijvoorbeeld hun lievelingsmuziek onder hun eigen filmpje zetten.

De leerlingen die zich op de fotografie toelieden, maakten een selectie en presenteerden deze op acht tentoonstellingsborden van de stichting Bekijk't. De videoespecialist maakte van al het video -en fotomateriaal één band.

De tekenaars maakte voor de voorstelling Rimasto Orfano een affiche.

Dag: 4 juni; Duur: 4 uur

Deel 5: Opening tentoonstelling en bezoek aan de dansvoorstelling in het theater

Op de dag van de voorstelling werd de tentoonstelling in de Stadsschouwburg geopend door Ivo van Hove door de band te starten die de tieners hadden gemaakt. Op drie verschillende plekken in de Foyer en de gangen werden de video's vertoond en hingen de zelfgemaakte affiches en foto's aan de muur. De tieners reageerden buitengewoon enthousiast op hun eigen en elkaars werk. Vervolgens brachten ze een bezoek aan de voorstelling Rimasto Orfano. Ondanks dat ze niet gewend waren aan de codes en gebruiken van het theater, wisten ze zich goed te gedragen en toonden ze interesse in wat er op het toneel afspeelde. Zeker toen ze Barbara Meneses zagen, die hen de dansworkshop gaf.

Dag: 12 (en 13) juni; duur: drie uur

Het publiek en het onderwijsproject

De tentoonstelling werd gecommuniceerd naar het publiek door het verspreiden van speciale flyers, door een vermelding in de Holland Festival Krant, in de programmabrochure van Rimasto Orfano en op de website van de Holland Festival.

Veel bezoekers schenen verrast een tentoonstelling aan te treffen van tieners in de Stadsschouwburg tijdens het Holland Festival, maar velen namen de moeite om deze te bekijken en waardeerden het tentoongestelde. Men was aangenaam verrast over het enthousiasme wat van het werk afspatte en de mooie resultaten.

Het resultaat

De resultaten die het Holland Festival samen met Bekijk't heeft geboekt met dit onderwijsproject zijn de volgende: enerzijds beseften de leerlingen dankzij dit project dat er meer dansvormen zijn dan wat zij dagelijks zien op bijvoorbeeld MTV. Anderzijds leerden zij door zelf opnames te maken, bewuster naar het fenomeen 'dans' te kijken. Het feit dat ze de danseres op het toneel zagen, waar zij les van kregen, maakte het geheel spannender en persoonlijker.

Concluderend kunnen we zeggen dat het Holland Festival samen met Bekijk't erin is geslaagd om een groep tieners te betrekken in een dansvoorstelling, waar ze onder normale omstandigheden nooit mee in aanraking zouden komen. En belangrijker nog is dat ze ontdekten dat dans ook gewoon leuk is.

Na de voorstelling werden de leerlingen gevraagd wat ze van het project vonden. Ze gaven aan dat ze het project leuk vonden en dat ze de voorstelling mooier vonden dan dat ze in beginsel hadden verwacht.

Het Holland Festival is ervan overtuigd dat deze ervaring een bijdrage levert in de verdere culturele ontwikkeling van deze groep tieners.

Jessica Tepe oktober 2002

